

**VANHEMPIEN LASTENSA KOULUSUORIUTUMISTA
KOSKEVAT KAUSAALIATTRIBUUTIOT, EMOOTIOT
JA MASENTUNEISUUS**

Anna-Kaisa Ruusunen

Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Psykologian laitos

Elokuu 2007

TIIVISTELMÄ

Vanhempien lastensa koulusuoriutumista koskevat kausaaliattribuutiot, emootiot ja masentuneisuus

Tekijä: Anna-Kaisa Ruusunen

Ohjaaja: Dos. Kaisa Aunola ja prof. Jari-Erik Nurmi

Psykologian pro gradu -tutkielma

Elokuu 2007

Jyväskylän yliopisto

42 sivua

Tutkimuksessa tarkasteltiin ensinnäkin ensimmäistä luokkaa käyvien lasten vanhempien kausaaliattribuutioita heidän lapsensa koulusuoriutumiseen liittyvissä onnistumis- ja epäonnistumistilanteissa sekä sitä, miten nämä syyselitykset eroavat äideillä ja isillä. Toiseksi tutkimuksessa haluttiin tarkastella, miten vanhempien emootiot, masentuneisuus ja heidän lapsensa koulusuoriutumista koskevat kausaaliattribuutiot ovat yhteydessä keskenään. Tutkimus toteutettiin osana laajempaa ”vanhemmat, opettajat ja lasten oppiminen” – tutkimushanketta. Tutkimuksessa oli mukana 70 ensimmäistä luokkaa käyvää lasta sekä heidän vanhempansa (70 äitiä ja 57 isää). Vanhemmat täyttivät lapsensa ensimmäisen kouluvuoden syksyllä kyselylomakkeen, jossa kysyttiin heidän kausaaliattribuutioitaan koskien lapsen onnistumista ja epäonnistumista koulusuoriutumisessa sekä heidän masentuneisuutta. Tämän jälkeen vanhemmat täyttivät viikon ajan strukturoitua päiväkirjaa, jossa he arvioivat päivittäin ilmeneviä tunteitaan. Tulokset osoittivat, että molemmat vanhemmat painottivat lapsen kyvykkyyttä onnistumistilanteissa ja lapsen liian vähäistä yrittämistä epäonnistumistilanteissa. Äitien havaittiin käyttävän yritys-attribuutiota useammin kuin isien selittäessään lapsen onnistumiseen johtaneita tekijöitä. Onnistumistilanteiden kausaaliattribuutioiden ja negatiivisten emootioiden havaittiin olevan yhteydessä toisiinsa vain isillä: mitä enemmän isät ajattelivat lapsensa onnistumisen johtuvan opettajan/vanhemman avusta, sitä vähemmän negatiivisia emootioita he kokivat. Epäonnistumistilanteiden ja negatiivisten emootioiden yhteyksien tarkastelu osoitti, että mitä enemmän vanhemmat ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan yrityksen puutteesta, sitä enemmän negatiivisia emootioita he kokivat. Lisäksi isien osalta havaittiin, että mitä enemmän isät ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan lapsen kyvykkyyden puutteesta, sitä enemmän negatiivisia emootioita he kokivat. Edelleen, mitä enemmän äidit ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei ole kyvykäs, sitä vähemmän positiivisia emootioita he kokivat. Mitä enemmän isät ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan ulkoisista tekijöistä, sitä enemmän he kokivat positiivisia emootioita. Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja masentuneisuuden havaittiin olevan yhteydessä vain isillä: mitä masentuneempia isät olivat, sitä epätyypillisempää heille oli selittää onnistumisen johtuvan lapsen kyvykkyydestä. Mitä masentuneempia vanhemmat olivat, sitä enemmän he kokivat negatiivisia emootioita. Lisäksi mitä masentuneempia äidit olivat, sitä vähemmän he kokivat positiivisia emootioita.

Avainsanat: vanhempien kausaaliattribuutiot, vanhempien positiiviset ja negatiiviset emootiot, vanhempien masentuneisuus, koulusuoriutuminen

ABSTRACT

Parents' causal attributions concerning their children's school achievement, parent's emotions and depression

The present study investigated: (1) How parents typically attribute their children's academic success and failures? (2) To what extent parents' causal attributions differ between mothers and fathers? (3) To what extent parents' causal attributions are associated with their emotions and depression? (4) To what extent parents' depression is associated with their emotions? In this study 70 mothers and 57 fathers of children aged 6- to 7-year old were investigated. The parents completed a questionnaire concerning their causal attributions and depression. Also, the parents completed structured diary for 7 days concerning their daily emotions. The results showed, first, that parents typically attributed their children's success to ability and failure to lack of effort. Second, mothers attributed their children's success to their effort more often than the fathers did. Third, the more fathers attributed their children's success to the help of teacher/parent, the less they experienced negative emotions. The more mothers and fathers attributed their children's failure to lack of effort, the more they experienced negative emotions. In addition, the more fathers attributed their children's failure to lack of ability, the more they experienced negative emotions. In turn, the more mothers attributed their children's failure to lack of ability, the less they experienced positive emotions. The more fathers attributed their children's failure to external properties (task difficulty, help of teacher/parent), the more they experienced positive emotions. Fourth, fathers who reported high level of depression seldom attributed their children's success to ability. Fifth, the more parents reported high level of depression, the more they experienced negative emotions. In addition, the more mothers reported high level of depression, the less they experienced positive emotions.

Keywords: Parents' causal attributions, parents' positive and negative emotions, parents' depression, children's school performance

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot	1
1.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys emootioihin	4
1.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys masentuneisuuteen	8
1.4 Vanhempien kausaaliattribuutioiden, emootioiden ja masentuneisuuden väliset yhteydet	11
2. TUTKIMUSONGELMAT	12
3. MENETELMÄT	13
3.1 Tutkittavat ja tutkimusasetelma	13
3.2 Mittarit	14
3.2.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot ja masentuneisuus	14
3.2.2 Päiväkirjamittaus: emootiot	15
4. TULOKSET	17
4.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot	17
4.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja emootioiden väliset yhteydet	20
4.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja masentuneisuuden väliset yhteydet	21
4.4 Vanhempien masentuneisuuden yhteydet emootioihin	22
4.5 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteydet vihan ja kiitollisuuden tunteisiin	23
5. POHDINTA	25
5.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot	25
5.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys emootioihin	26
5.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys masentuneisuuteen	30
5.4 Vanhempien masentuneisuus ja emootiot	31
5.5. Tutkimuksen rajoitus	32
5.6 Johtopäätöksiä	32
LÄHTEET	34

1. JOHDANTO

Vanhempien kausaaliattribuutiot eli syyselitykset lastensa käyttäytymisestä ovat olleet osana aikuisten sosiaalisten kognitioiden tutkimusta viimeisen kolmen vuosikymmenen ajan (Miller, 1995). Viimeaikoina vanhempien kausaaliattribuutioita koskevat tutkimukset ovat laajentuneet tarkastelemaan vanhempien lapsensa käytökseen kohdistuvien emotionaalisten reaktioiden (esim. Bolton ym., 2003; Chavira, Lopez, Blacher, & Shapiro, 2000) sekä heidän masentuneisuuden (esim. Geller & Johnston, 1995; Leung & Smith Slep, 2006) yhteyttä kausaaliattribuutioihin. Vaikka masentuneisuus on yhteydessä negatiivisiin tunteisiin (esim. Forehand, McCombs & Brody, 1987; Radke-Yarrow, 1990), attribuutioiden roolia masennuksen ja emootioiden prosessissa ei ole kuitenkaan vielä ymmärretty. Aikaisemmalla tutkimuksella on myös rajoituksia. Ensinnäkin tehty tutkimus on tuloksiltaan ollut keskenään ristiriitaista (Robins, 1988). Toiseksi tutkimukset ovat koskeneet lähinnä äitejä (Miller, 1995). Lisäksi tarkastelun kohteena ovat useissa tutkimuksissa olleet vanhempien lapsensa sosiaaliseen käyttäytymiseen kohdistuvat kausaaliattribuutiot (esim. Bolton ym., 2003; White & Barrowclough, 1998) koulusuoriutumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden jäädessä selvästi vähemmälle huomiolle. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää äitien ja isien lastensa koulusuoriutumiseen liittämiä kausaaliattribuutioita, vanhempien emootioita ja masentuneisuutta sekä näiden välisiä yhteyksiä.

1.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot

Weinerin suoriutumista koskevan motivationaalisen ja emotionaalisen attribuutioteorian mukaan ihmiset pyrkivät selittämään ja arvioimaan omaa ja muiden käyttäytymistä erilaisten kausaaliattribuutioiden eli syyselitysten avulla (Miller, 1995; Weiner, 1986a). Ne ovat spontaaneja arvioita, jotka auttavat ihmisiä ymmärtämään ympäristöään ja tekemään siitä ennustettavamman (Weiner, 1985, 1986a, 2000). Syiden etsiminen on yleistä suorituksiin liittyvissä tilanteissa, joissa lopputulos arvioidaan joko onnistuneeksi tai epäonnistuneeksi. Erityisesti odottamaton epäonnistuminen tärkeässä tilanteessa saa aikaan kausaaliajattelua. Suorituksiin liittyviä tilanteita on erityisesti koulu – ja opiskeluympäristöissä (Weiner, 1986a). Weinerin (1985, 1986a) mukaan yleisimpiä selityksiä suorituksille ovat kyky, yritys, tehtävän vaikeus ja onni. Nämä

kausaaattribuutiot vaihtelevat kolmen eri dimension mukaan: syyn sijainnin (sisäinen-ulkoinen), pysyvyyden (pysyvä-muuttuva) ja kontrolloitavuuden (kontrolloitava-kontrolloimaton). Kyvykkyys ja yrityksen määrä ovat yksilön sisäisiä ominaisuuksia. Ne eroavat toisistaan kuitenkin siinä, että kyvykkyys on yksilön pysyvä ominaisuus, johon itse ei voi vaikuttaa (yksilön kontrolloimattomissa oleva), kun taas yrittämisen määrä on muuttuva ja kontrolloitava ominaisuus. Esimerkiksi heikkoa matemaattista kyvykkyyttä voidaan pitää yksilön sisäisenä, pysyvänä ja kontrolloimattomana ominaisuutena. Tehtävän vaikeus ja onni ovat sen sijaan ulkoisia ja yksilön kontrolloimattomissa olevia ominaisuuksina, jotka vaihtelevat tilanteesta riippuen. (Weiner, 1986a). Näiden dimensioiden lisäksi kausaaattribuutioihin voivat vaikuttaa toimintojen tarkoituksellisuus (Weiner, 1979) ja globalisuus (yleistettävyyys) (Abramson, Seligman, & Teasdale, 1978). Toisaalta tarkoituksellisuuden on havaittu korreloivan voimakkaasti kontrolloitavuuteen (Anderson, 1983). Esimerkiksi epäonnistumisen selittäminen yrityksen puutteella katsotaan olevan tarkoituksellista toimintaa, koska yksilön ajatellaan tietoisesti vaikuttavan siihen, kuinka paljon hän yrittää (Weiner, 1985). Globalisuus -dimensiolla viitataan siihen, että jotkut syyt ovat spesifejä tietyissä tilanteissa, kun taas jotkut syyt yleistyvät moniin tilanteisiin. Esimerkiksi yksilö voi ajatella epäonnistumisen matematiikassa johtuvan heikosta matematiikan kyvystään (spesifi syy) tai matalasta älykkyydestään (yleistettävä syy) (Abramson, ym., 1978). Attribuutiotutkimuksissa on puhuttu myös vastuullisuus -attribuutioista (esim. Wall & Hayes, 2000; Weiner, 1994), jolloin on viitattu ihmisen vapautteen valita toimintansa. Esimerkiksi yrityksen määrän ajatellaan olevan yksilön omalla vastuulla, johon hän voi omalla päätöksellään vaikuttaa, kun taas kyvykkyyttä ei voida pitää vapaasti valittavana ominaisuutena. (Weiner, 1994).

Vanhempien lapseensa liittämistä kausaaattribuutioita on tutkittu paitsi lapsen sosiaalisen käyttäytymisen (esim. Dix, Ruble, Grusec, & Nixon, 1986; Dix, Ruble, & Zambarano, 1989) myös koulusuoriutumisen (Holloway & Hess, 1985; O'Sullivan & Howe, 1996; Rytönen, Aunola, & Nurmi, 2005a) yhteydessä. Tutkittaessa vanhempien lastensa koulusuorituksiin liittämistä kausaaattribuutioita on taustalla usein ollut Weinerin (1985, 1986a) attribuutioteoria. Aikaisempien tutkimusten mukaan yleisimmät vanhempien käyttämät attribuutiot lastensa koulusuoriutumiselle tai suoriutumiseen liittyville onnistumis- ja epäonnistumistilanteille ovat kyky, yritys, tehtävän vaikeus ja opetus (Cashmore & Goodnow, 1986; O'Sullivan & Howe, 1996; Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988). Empiirisissä tutkimuksissa vanhempien

attribuutioiden lastensa onnistumisesta ja epäonnistumisesta on havaittu painottuvan usein kyvykkyyden ja yrittämisen määrän attribuutioihin: vanhemmat pitävät tyypillisesti lapsensa kyvykkyyttä ensisijaisena syynä koulusuorituksissa onnistumiselle, kun taas epäonnistumista selitetään useimmiten yrityksen puutteella (Cashmore & Goodnow, 1986; Holloway & Hess, 1982; Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988). Toisissa tutkimuksissa vanhempien on huomattu liittävän lapsensa koulusuorituksissa onnistumisen myös itseensä tai opettajaan (Bar-Tal & Guttman, 1981) sekä lapsen yritteliäisyyteen ja hyvään opetukseen (Holloway & Hess, 1985). Lapsen epäonnistumista vanhemmat selittävät tyypillisesti vähäisen yrittämisen lisäksi myös heikolla motivaatiolla (Bar-Tal & Guttman, 1981; Yee & Eccles, 1988), joka on kiinteästi sidoksissa yrittämisen määrään.

Dixin ja Grusecin (1985) mukaan nk. ”attribuutioerheillä” (attribution biases) on vaikutuksensa vanhempien havaintoihin lapsestaan. Attribuutioerheillä tarkoitetaan ajattelun vinoutumia tai päättelyvirheitä. Esimerkiksi useat ihmiset pyrkivät tarkastelemaan asioita itselleen suotuisassa valossa (Lindeman, 1995). ”Minää tukevan attribuutioerheen”, jossa onnistuminen tulkitaan itsestä johtuvaksi ja epäonnistumisten syyt ulkoistetaan, on ehdotettu tukevan yksilön itsetuntoa (Heider, 1958; Nurmi, Eronen & Salmela-Aro, 1995). Vanhempien käyttäessä vastaavaa erhettä tulkitessaan lapsensa suoriutumista (onnistumisen tulkitseminen lapseen liittyviin tekijöihin ja epäonnistumisen lapsen ulkoisiin tekijöihin) on niin ikään ehdotettu suojelevan vanhemman itsetuntoa (Dix & Grusec, 1985; Miller, 1995). Monet tutkijat ovat myös olettaneet, että lapsen onnistumisen selittäminen lapsen kyvykkyydestä johtuvaksi tukee lapsen minäkäsitystä itsestään kyvykkäänä (Aunola, Nurmi, Niemi, Lerkkanen, & Rasku-Puttonen, 2002; Parsons, Adler & Kaczala, 1982; Rytönen, Aunola, & Nurmi, painossa, a), kun taas epäonnistumisen liittäminen yrityksen puutteeseen voi olla vanhempien tapa kannustaa lastaan onnistumaan paremmin seuraavalla kerralla (Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988). Minää tukevan attribuutioerheen lisäksi ihmisillä näyttää olevan taipumus korostaa yksilöön liittyviä tekijöitä ja aliarvioida tilanetekijöitä selittäessään tapahtumiin johtaneita syitä. Tätä attribuutioerhettä kutsutaan attribuution perusharhaksi (fundamental attribution error) (Fiske & Taylor, 1991; Lindeman, 1995; Taylor & Brown, 1988). Dixin ja Grusecin (1985) mukaan attribuution perusharha voi vanhempien kohdalla näkyä siinä, että joissakin tilanteissa he korostavat liikaa lapsensa kyvykkyyteen liittyviä tekijöitä ja jättävät tilanteeseen liittyvät tekijät huomiotta. Esimerkiksi vanhemmat voivat selittää lastensa

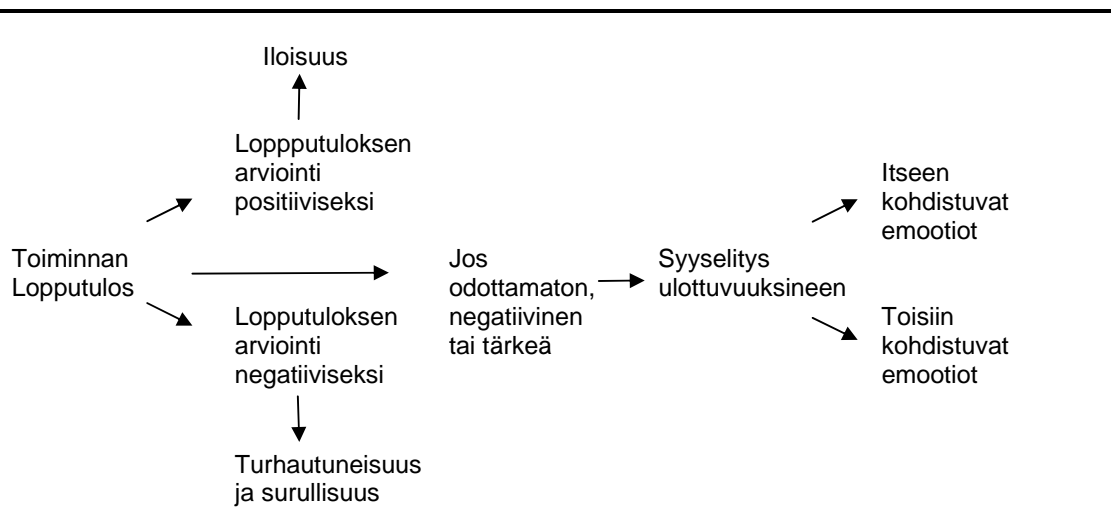
epäonnistumista koulusuoriutumisessa lapsen kyvykkyyden tai yrityksen puutteella eivätkä huomioi, että tehtävät ovat ikätasoon nähden liian vaikeita. Tällöin vaarana on, että lasta rangaistaan vääristä syistä (Dix & Grusec, 1985).

Aiemmat vanhempien kausaaliattribuutioita käsittelevät tutkimukset ovat valtaosin koskeneet äitien kausaaliattribuutioita, eikä äitien ja isien kausaaliattribuutioissa olevia yhteneväisyyksiä ole vielä kunnolla ymmärretty (Miller, 1995). Isien huomiotta jättäminen tiedonlähteenä voi johtua perinteisestä äiti - lapsi dyadin korostamisesta psykoanalyttisessä kirjallisuudessa (Tyson & Tyson, 1990) tai siitä, että äidit ovat usein pysyvämpiä ja enemmän läsnä lastensa elämässä. Niissä harvoissa tutkimuksissa, joissa on tutkittu sekä äitejä että isiä on havaittu, että äideillä ja isillä on enemmän samansuuntaiset kuin erilaiset kausaaliattribuutiot lastensa koulusuorituksista (Miller, 1995; Rytönen, ym., 2005a). Sekä äitien että isien on havaittu selittävän lastensa onnistumista tyypillisesti lapsen kyvykkyydellä ja epäonnistumista lapsen vähäisellä yrittämisellä (Frome & Eccles, 1998; Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988). Kuitenkin vertailtaessa esikouluikäisten lasten äitejä ja isiä on havaittu, että äidit selittävät lapsensa onnistumisen johtuvan useammin kyvykkyydestä kuin isät. Isät puolestaan pitävät opetusta lapsensa onnistumiseen vaikuttavana tekijänä useammin kuin äidit (Rytönen ym., 2005a). Toisaalta kun tutkimuksen kohteena ovat olleet nuoret, on isien todettu painottavat enemmän kouluarvosanoja arvioidessaan lapsensa koulumenestystä kuin äitien (Frome & Eccles, 1998). Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on tarkastella eri kausaaliattribuutioiden tyypillisyyttä ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmilla sekä äitien ja isien kausaaliattribuutioiden samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia.

1.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys emootioihin

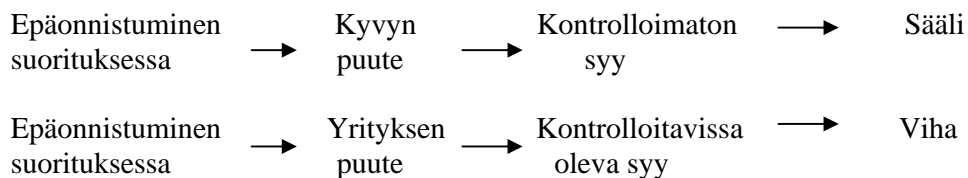
Vaikka emootioiden määrittelystä ei olla yksimielisiä (Frijda, 1986; Solomon, 2004; Sutton & Wheatley, 2003), monet tutkijat ymmärtävät emootiot moniosaisena prosessina, johon kuuluvat kognitiiviset arvioinnit, subjektiivinen kokemus, neurofysiologiset muutokset, tunneilmaukset ja käyttäytymisvalmius (esim. Frijda, 1986; Lazarus, 1991). Yleensä emootioiksi kutsutaan suhteellisen intensiivistä ja lyhytaikaista tilaa, kun taas mieliala viittaa pitempikestoiseen ja vähemmän intensiiviseen tunnetilaan (Rosenberg, 1998; Russell & Feldman Barrett, 1999).

Dixin ja Grusecin (1985) mukaan vanhempien attribuutioita ei voida täysin ymmärtää ennen kuin emootioiden vaikutus niihin on ymmärretty. Kognitiivisissa teorioissa emootioiden on ajateltu syntyvän sen pohjalta, miten ihminen tilannetta arvioi (Frijda, 1986; Lazarus 2001; Lazarus & Folkman, 1984; Weiner 1986a). Näin ollen esimerkiksi sen, miten vanhemmat selittävät lastensa onnistumista ja epäonnistumista, voidaan ajatella määrittävän sitä, mitä vanhemmat sillä hetkellä tuntevat. Weinerin (1985, 1986a) suoriutumista koskevan motivationaalisen ja emotionaalisen attribuutioteorian mukaan emootiot saavat alkunsa tapahtuman arvioinnista joko onnistuneeksi tai epäonnistuneeksi. Teorian mukaan jotkut emootiot riippuvat lopputuloksesta ja jotkut attribuutioista. Lopputuloksesta riippuvat emootiot johtavat onnistumiskokemuksista iloisuuteen ja epäonnistumiskokemuksista turhautuneisuuteen ja surullisuuteen. Toisaalta erityisesti negatiiviset, odottamattomat ja tärkeät tapahtumat saavat aikaan syyselitysten etsimisen. Tällöin attribuutiot vaikuttavat siihen, mitä ihminen sillä hetkellä tuntee. Weinerin (1986a, 2000) mukaan ihmisten omien suoritus tilanteiden onnistumisten ja epäonnistumisten selittäminen ja arviointi saa aikaan itseen kohdistuvia emootioita (ylpeys, syyllisyys), kun taas ympärillä olevien ihmisten suoritus tilanteiden arviointi ja selittäminen saa aikaan toisiin kohdistuvia emootioita (viha, kiitollisuus, sääli). Em. Weinerin näkemykset attribuutioiden ja emootioiden suhteesta on esitetty Kuviossa 1.

KUVIO 1. Attribuutiomalli motivaatiosta ja emootiosta Weineria (1986a, s. 163) mukailten.

Toisiin kohdistuvat emootiot määrittyvät Weinerin (1986a, 2000) teorian mukaan ensisijaisesti siten, nähdäänkö lopputuloksen olevan kohteena olevan henkilön kontrolloitavissa. Kun toisen epäonnistumisen katsotaan olevan hänen kontrolloimattomissaan, on seurauksena sääli. Esimerkiksi vanhempi voi ajatella, että lapsi epäonnistui kokeessa, koska ei ole tarpeeksi kyvykäs, ja tämä saa vanhemmassa aikaan säälin tunnetta. Toisaalta, kun toisen epäonnistumisen katsotaan johtuvan kontrolloitavista tekijöistä, koetaan vihaa. Esimerkiksi vanhempi voi ajatella, että lapsi epäonnistui kokeessa, koska ei lukenut (yrityksen puute, kontrolloitavissa oleva), ja tämä saa vanhemmassa aikaan vihan tunnetta (Weiner, 1986a, 2000). Weinerin (2000) mukaan lapsen epäonnistumisen selittäminen yrityksen puutteesta johtuvaksi ja tästä seuraava vihan tunne aikuisella on lapselle vihje siitä, että hän on itse vastuussa epäonnistumisestaan. Tämä voi kuitenkin lisätä lapsen omaa syyllisyyden tunnetta. Weiner (1974) olettaa, että epäonnistumisen selittäminen sisäisillä tekijöillä (esim. yrityksen/kyvykkyyden määrä) saa aikaan negatiivisempia tunteita, kuin jos epäonnistumista selitettäisiin ulkoisilla tekijöillä (esim. tehtävän vaikeudella). Em. kontrolloitavuus -dimension yhteys vihan ja säälin tunteeseen on esitetty kuviossa 2.

KUVIO 2. Kontrolloitavuus – dimension yhteys säälin ja vihan tunteeseen epäonnistumistilanteissa Weineria (2000) mukailten.

Epäonnistumistilanteisiin liittyvien vihan ja säälin tunteiden lisäksi Weiner (1985, 1986a) olettaa, että onnistumistilanteissa toista kohtaan koetaan kiitollisuutta vain silloin, kun tekijän toiminta on ollut kontrolloitavissa ja tarkoituksellista. Kiitollisuuden yhteyttä vanhempien kausaaliattribuutioihin ei kuitenkaan ole teoriassa huomioitu eikä empiirisesti tutkittu (Weiner, 1985, 1986a). Weinerin (1985) mukaan edellä mainitut toisiin kohdistuvat emootiot (sääli, viha, kiitollisuus) syntyvät ensisijaisesti

selittäessämme muiden suorituksiin johtaneita syitä, vaikka muitakin tunteita toisia kohtaan todennäköisesti koetaan.

Empiiriset tutkimukset koskien vanhempien attribuutioita ja emootioita ovat suurelta osin keskittyneet tarkastelemaan attribuutioiden ja negatiivisten tunteiden välisiä yhteyksiä (esim. Chavira ym., 2000; Dix ym., 1989) positiivisten emootioiden jäädessä selvästi vähemmälle huomiolle (Bolton ym., 2003; Dix, 1991). Tutkimukset ovat myös koskeneet lähinnä kausaaliattribuutioiden yhteyksiä yksittäisiin emootioihin, kun taas aikaisempaa tutkimusta, jossa olisi tutkittu kausaaliattribuutioiden yhteyttä laajempiin emootiokokonaisuuksiin, ei juuri ole. Lisäksi saadut tulokset ovat osittain ristiriitaisia, eikä sitä, aiheuttavatko attribuutiot emootioita vai emootiot attribuutioita, ole voitu helposti päätellä. Weinerin (1986b) mukaan onkin todennäköistä, että kognitioiden ja emootioiden välillä on kahdensuuntaisia vaikutteita: emootiot vaikuttavat kognitioihin ja kognitiot emootioihin. Kuitenkin vallitsevampi järjestys on, että kognitiot määrittävät emootioita. Esimerkiksi Dix ym. (1989) sekä Smith Slep ja O’Leary (1998) ovat havainneet vanhempien, jotka uskoivat lapsensa olevan vastuussa huonosta käytöksestään, todennäköisemmin raportoivan vihan tunnetta. Samoin mitä enemmän vanhemmat ajattelivat lapsen huonon sosiaalisen käyttäytymisen olevan tarkoituksellisesta, kontrolloitavissa ja lapsen luonteesta johtuvaa, sitä järkyttyneempiä he olivat (Dix & Grusec, 1985; Dix ym., 1986). Toisaalta yhteys on havaittu toisensuuntaiseksi: vihaisella mielellä olevat äidit tekivät negatiivisempia (Dix, Reinhold, & Zambarano, 1990) ja lapsen luonteeseen liittyviä (Dix, 1991) attribuutioita lapsensa huonosta käytöksestä, sekä olivat taipuvaisempia ajattelemaan, että vastuu lapsen ongelmakäyttäytymisestä oli lapsella itsellään (Bolton ym., 2003). Toisaalta Leungin ja Smith Slepin (2006) tutkimuksessa merkittävää yhteyttä vihan ja attribuutioiden välillä ei löydetty.

Positiivisten emootioiden ja kausaaliattribuutioiden osalta on havaittu, että positiivinen tunne voi saada aikaan vastuullisuusattribuutioita; kun äideille aiheutettiin iloisuuden tunne, he pitivät lastansa vastuullisena ongelmakäytöksestään useammin kuin äidit, joille iloisuutta ei ollut aiheutettu (Dix & Reinhold, 1991). Dixin ja Grusecin (1985) tutkimuksessa mitä enemmän vanhemmat ajattelivat lapsen positiivisen käytöksen johtuvan lapsen sisäisistä tekijöistä, sitä enemmän he olivat siitä mielissään. Toisaalta on havaittu, että vanhempien syyselitykset lastensa myönteisestä sosiaalisesta käytöksestä eivät ole yhteydessä vanhempien kokemuksiin positiivisiin tunnereaktioihin (Dix ym., 1986). Dixin ym. (1986) mukaan on mahdollista, että positiiviset

tunnereaktiot eivät välity kognitiivisten arvioiden kautta samalla tavoin kuin negatiiviset tunnereaktiot.

1.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys masentuneisuuteen

Masennus käsitteenä viittaa tunteeseen, psyykkiseen oireeseen, oireyhtymään tai sairauteen (Depressio: tunnistaminen ja hoito, 1995). Diagnosoitu masennus ja lievempi masentuneisuus ovat erityisesti pienten lasten äideillä yleisiä (Mclennan, Kotelchuck, & Hyunsan, 2001; O'Hara, Neunaber, & Zekoski, 1984). Vanhempien masennuksen on ajateltu vaikuttavan vanhemmuuteen monin eri tavoin. Useiden tutkimusten mukaan masentuneiden äitien havainnot lapsestaan ovat negatiivisesti vääristyneitä (esim. Boyle & Pickles, 1997; Randazzo, Landsverk, & Ganger, 2003), ja näiden havaintojen on puolestaan todettu vaikuttavan vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen (Luoma, 2004). Esimerkiksi masentuneiden vanhempien on todettu näkevän lapsensa käyttäytymisen negatiivisempänä (Geller & Johnston, 1995; Mash & Johnston, 1990), olevan kykenemättömämpiä vastaamaan lapsensa tarpeisiin, ärtyvän helpommin ja olevan kasvatuksessaan tungettelevampia kuin hyvinvoivat vanhemmat (ks. katsaus Dix, 1991). Vanhemman masennuksen onkin havaittu olevan merkittävä riskitekijä lapsen suotuisalle kehitykselle useissa eri tutkimuksissa (Cumming & Davies, 1994; Goodman, Brogan, Lynch, & Fielding, 1993; Luoma, 2004).

Kausaaliattribuutiot ovat olleet keskeisessä roolissa kahdessa masennusta koskevassa kognitiivisessa teoriassa: A.T. Beckin (1967, 1987) ja opitun avuttomuuden teoriassa (Abramson ym., 1978). Kummankin teorian mukaan yksi masentuneiden ihmisten tyypillisistä piirteistä on taipumus vääristyneisiin ja/tai negatiivisiin kognitioihin. Teoriat eroavat toisistaan kuitenkin siinä, mitä kognitiivisia tekijöitä ne painottavat masentuneiden ihmisten kognitiivisissa prosesseissa. Abramson ym. (1978) ovat korostaneet depressiivistä tai negatiivista attribuutiotyylä, jonka mukaan masentuneet ihmiset selittävät epäonnistumistaan yleensä sisäisistä, pysyvistä ja globaaleista tekijöistä johtuviksi. Esimerkiksi henkilö voi uskoa, että hän epäonnistui opiskeluun liittyvässä tehtävässä, koska hän ei ole tarpeeksi kyvykäs. Teorian mukaan masentuneet eivät myöskään usko voivansa vaikuttaa tapahtumiin ja näiden seurauksiin, eli näkevät toiminnan lopputuloksen olevan kontrollinsa ulottumattomissa. Myöhemmässä toivottomuuden teoriassa Abramson, Alloy ja Metalsky (1989) ovat

rajanneet masentuneiden ihmisten syyselfitykset epäonnistumistilanteissa koskemaan pysyviä ja globaaleja syitä. Myös Beckin (1979) mukaan masentuneet ihmiset tekevät pysyviä ja globaaleja attribuutioita negatiivisista tapahtumista sekä pitävät itseään vastuullisina näistä (Beck, 2002). Beck (1967, 1979, 1987, 2002) kuitenkin keskittyy teoriassaan Abramsonia ym. (1978, 1989) laajemmin negatiivisiin kognitioihin. Beckin (2002) mukaan masentuneiden ajattelun sisältöä luonnehtivat negatiiviset arviot, mikä tarkoittaa sitä, että masentuneet ovat kriittisiä itseään kohtaan, heidän odotuksensa ovat negatiivisia ja he näkevät menneisyyden kokemukset negatiivisina (Beck, 1967, 2002). Negatiivisten arviointien lisäksi masentuneiden ajattelua luonnehtivat toistuvat, yhtämittaiset ja kontrolloimattomissa olevat automaattiset ajatukset (Beck, 1963). Näin ollen attribuutiot ovat vain osa masentuneiden ihmisten negatiivisia kognitioita (Beck, 2002).

Empiiriset tutkimukset tukevat osaltaan opitun avuttomuuden (Abramson ym., 1978) ja toivottomuuden (Abramson ym., 1989) sekä Beckin (1967, 1987) teoriaa attribuutioiden roolista masennuksessa. Masentuneiden ihmisten negatiivista attribuutiotyylä (epäonnistumisten tulkitseminen sisäisiin, pysyviin ja globaaleihin tekijöihin) on tutkittu lähinnä liittyen ihmisten omiin negatiivisiin kokemuksiin (Geller & Johnston, 1995). Tutkimuksissa on havaittu, että masentuneet ihmiset ovat taipuvaisia selittämään negatiiviset tapahtumat johtuviksi sisäisistä ja pysyvistä (Forgas 1994; Geller & Johnston, 1995; Kuiper 1978; Sweeney, Anderson, & Bailey, 1986; Wall & Hayes, 2000) ja globaaleista (Abramson, ym., 1989; Geller & Johnston, 1995; Sweeney ym., 1986) tekijöistä. Masentuneiden on myös todettu pitävän itseään vastuullisena epäonnistumisistaan (Wall & Hayes, 2000). Toisaalta Brown ja Siegel (1988) havaitsivat, että negatiivinen attribuutiotyyli oli yhteydessä masentuneisuuteen vain silloin, kun kielteiset tapahtumat selitettiin samanaikaisesti myös kontrolloimattomilla syillä: kun henkilö uskoi, että tapahtumaan johtaneet syyt olivat kontrolloitavissa (esim. epäonnistumisen selittäminen yrityksen puutteella), sisäiset ja globaalit attribuutiot eivät liittyneet yhtä vahvasti depression, kuin jos niiden ajateltiin olevan kontrolloimattomia (esim. epäonnistumisen selittäminen kyvykkyydestä johtuvaksi).

Eri tutkimuksissa on saatu kuitenkin myös keskenään ristiriidassa olevia tuloksia (Brewin 1985; Robins, 1988). Geller ja Johnston (1995) havaitsivat masentuneiden selittävän epäonnistumisiaan tyypillisesti kontrolloitavissa olevilla tekijöillä. Lewinsohnin, Steinmetzin, Larsenin ja Fraklinin (1981) tutkimuksessa masentuneet eivät selittäneet epäonnistumiskokemuksiaan sisäisillä tekijöillä, eivätkä

myöskään havainneet itsellään olevan vähempää kontrollia negatiivisiin tapahtumiin verrattuna henkilöihin, joilla ei ollut masennusta. Coynen, Aldwinin ja Lazaruksen (1981) tutkimuksessa masentuneet ja ei-masentuneet eivät eronneet toisistaan kausaaliattribuutioissaan. Coynen ja Gotlibin (1983) kirjallisuuskatsauksen mukaan useat tutkimukset eivät tue opitun avuttomuuden (Abramson, ym. 1978) eivätkä Beckin (1967, 1987) teoriaa negatiivisten kognitioiden (mukaan lukien attribuutiot) roolista masennuksessa. Heidän mukaansa masentuneiden ja ei-masentuneiden erot negatiivisiin tapahtumiin liittyvissä kausaaliattribuutioissa näyttäisivät olevan pienempiä ja vähemmän johdonmukaisia kuin on väitetty (Coyne & Gotlib, 1983). Myös tutkimustulokset koskien depressiivisen attribuutiotyylin ilmenemistä selitettäessä onnistumiskokemuksia (Seligman, Abramson, Semmel, & Von Bayer, 1979) ovat olleet osittain ristiriitaisia. Monet tutkijat (esim. Alloy ym., 2000; Needles & Abramson, 1990; Sweeney ym., 1986) ovat havainneet, että depressiiviset ihmiset selittävät onnistumistaan ulkoisilla, muuttuvilla ja spesifeillä syillä, kun taas esimerkiksi Kuiper (1978) havaitsi, että masentuneet tekevät sisäisiä attribuutioita myös onnistuessaan.

Tutkimukset, joissa on tarkasteltu vanhempien masennuksen yhteyttä heidän lapsistaan tekemiin attribuutioihin, ovat keskittyneet lähinnä lasten negatiiviseen sosiaaliseen käyttäytymiseen (esim. Bolton ym., 2003; White & Barrowclough, 1998;) ja lisäksi suurelta osin vain äiteihin. Toistaiseksi tiedetään, että masentuneet äidit selittävät tyypillisesti lastensa negatiivisen käytöksen johtuvan lapsen sisäisistä ja kontrolloitavista (Bolton ym., 2003; Dix & Lochman, 1990; Geller & Johnston, 1995; White & Barrowclough, 1998), globaaleista (Leung & Smith Slep, 2006) sekä pysyvistä (Leung & Smith Slep, 2006; White & Barrowclough, 1998) tekijöistä. Toisaalta on havaittu, että masentuneet äidit selittävät lastensa negatiivisen käytöksen usein myös johonkin heihin itseensä liittyvään tekijään (sisäinen, pysyvä ja globaali syy), kuten siihen, että lapsen huono käytös johtui siitä, että äiti ei huomionnut lastaan tarpeeksi tai siitä, että äiti ei tee asioita oikein (Bolton ym., 2003; Smith Slep & O'Leary, 1998; White & Barrowclough, 1998). Isien masentuneisuuden vaikutuksista heidän kausaaliattribuutioihinsa ei juuri ole tutkimuksia. Aikaisempien tutkimusten mukaan isät eivät ole niin herkkiä omille psyykkisille tiloilleen kuin äidit (Hay ym., 1999; Webster-Stratton, 1988), ja näin ollen, vaikka isät olisivatkin masentuneita, se ei vaikuta heidän havaintoihinsa lapsistaan samalla tavoin kuin äitien masennus (Luoma, 2004). Yksi tämän tutkimuksen tarkoituksista on selvittää, onko äitien ja isien

masentuneisuus yhteydessä heidän lastensa koulusuoriutumista tekemiin attribuutioihin.

1.4 Vanhempien kausaaliatribuutioiden, emootioiden ja masentuneisuuden väliset yhteydet

Masentuneisuuden ja emootioiden on havaittu olevan kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Masentuneisuuteen liittyy usein paljon negatiivista (esim. ahdistus, vihamielisyys, surullisuus) ja vähän positiivista (esim. ilon ja mielenkiinnon puute) mielialaa (Watson, Clark & Carey, 1988). Sekä negatiivinen että positiivinen mieliala näkyy joko hetkellisinä tunteina (hetkittäiset mielialan vaihtelut) tai henkilön piirteenä (pysyvät yksilölliset erot yleisessä tunneilmallisessa) (Watson ym., 1988). Esimerkiksi masentuneilla äideillä negatiivisten tunteiden, kuten vihan, on havaittu olevan tavallisia (Forehand ym., 1987; Radke-Yarrow, 1990). Lisäksi masentuneiden äitien on havaittu olevan kriittisempiä sekä ilmaisevan vähemmän lämpimiä tunteita kuin hyvinvoivien äitien (Bolton, ym.2003).

Vaikka teorioiden mukaan masentuneisuus on yhteydessä attribuutioihin (Abramson ym., 1978), ja toisaalta attribuutiot saavat aikaan tietynlaisia emootioita (Weiner, 1985, 1986, 2000), empiiristä tutkimusta, jossa olisi tutkittu näiden kolmen tekijän keskinäisiä yhteyksiä, ei juuri ole. Poikkeuksena on Bolton ym. (2003) tutkimus, jossa havaittiin, että masentuneet äidit, jotka tekivät lapsen sisäisiin tekijöihin liittyviä attribuutioita lapsensa ongelmakäyttäytymisestä, olivat myös kriittisempiä emotionaalisissa reaktioissaan. Heidän reaktionsa sisälsivät enemmän vastenmielisyyttä, narkästyneisyyttä ja suuttumusta sisältävää puhetta lapsen käyttäytymistä tai ominaisuuksia kohtaan kuin niiden äitien, jotka eivät olleet masentuneita. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on selvittää, missä määrin äitien ja isien masentuneisuus on yhteydessä heidän emootioihinsa ja missä määrin masentuneisuuden vaikutus emootioihin kulkee attribuutioiden kautta.

2. TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien lastensa kouluasuoriutumiseen liittämiä kausaaliattribuutioita, vanhempien emootioita ja masentuneisuutta sekä näiden välisiä yhteyksiä. Tutkimusongelmina ovat:

1. Miten vanhemmat tyypillisesti selittävät lastensa kouluasuoriutumiseen liittyviä onnistumis- ja epäonnistumistilanteita? Missä määrin nämä selitysmallit ovat erilaisia riippuen vanhemman sukupuolesta?
2. Miten vanhempien emootiot, masentuneisuus ja heidän lapsensa kouluasuoriutumista koskevat kausaaliattribuutiot ovat yhteydessä keskenään?
 - 2.1 Ovatko vanhemman käyttämät attribuutiot yhteydessä hänen emootioihinsa?
 - 2.2 Onko vanhemman masentuneisuus yhteydessä hänen käyttämiinsä attribuutioihin?
 - 2.3 Onko vanhemman masentuneisuus yhteydessä hänen emootioihinsa?
 - 2.4 Missä määrin masentuneisuuden vaikutus emootioihin kulkee attribuutioiden kautta?
 - 2.5 Ovatko vanhemman masentuneisuuden, emootioiden ja kausaaliattribuutioiden väliset yhteydet erilaisia riippuen vanhemman sukupuolesta?

3. MENETELMÄT

3.1 Tutkittavat ja tutkimusasetelma

Tutkimus on osa meneillään olevaa vanhemmat, opettajat ja lasten oppiminen – tutkimusta (nk. VALO-tutkimus) (Aunola & Nurmi, 2006), jossa seurataan lasten koulutaitojen ja oppimismotivaation kehitystä ensimmäisen kouluvuoden ajan perhe- ja kouluympäristöissä päiväkirja- ja haastattelumenetelmillä. Tutkimuksen kohderyhmänä on kolmen kaupungin (Mikkeli, Lappeenranta ja Pori) kaikki ensimmäiset luokat kolmen vuoden ajalta (2006–2008). Tutkimuksessa tutkittavina ovat oppilaiden lisäksi heidän opettajansa ja vanhempansa.

Tässä tutkimuksessa käytettiin tutkimuksen ensimmäisen kohortin (2006) vanhempia koskevaa aineistoa ensimmäisen mittauskerran osalta. Tutkittavia lapsia tässä vaiheessa oli 70 (36 tyttöä ja 34 poikaa). Vanhempia pyydettiin täyttämään syyslokakuussa kyselylomake, jolla kerättiin taustatietoja heidän työstään, koulutuksestaan ja perheestään sekä arvioitiin mm. heidän kausaaliattribuutioitaan liittyen lapsen koulutehtävissä onnistumiseen ja epäonnistumiseen sekä masentuneisuutta. Vanhempia pyydettiin myös täyttämään viikon ajan (7 päivää) strukturoitua päiväkirjaa, joka sisälsi kyselylomakkeita, joilla kartoitettiin mm. vanhemman ja lapsen välistä päivän aikana tapahtunutta vuorovaikutusta oppimistilanteissa sekä vanhemman päivittäin kokemia tunteita. Vanhemmat täyttivät päiväkirjaa loka-marraskuussa (viikot 42–45). Lasten äideistä kaikki osallistui tutkimukseen (N = 70). Äideistä 9 oli yksinhuoltajia. Isistä osallistui 94,4 % (N = 57). Äideistä 19,7 %:lla ja isistä 11,3 %:lla oli korkeakoulututkinto; 33,8 %:lla äideistä ja 28,2 %:lla isistä oli opistotason koulutus; 29,6 %:lla sekä äideistä että isistä oli ammatillinen koulutus ja 11,3 %:lla äideistä ja 8,5 %:lla isistä ei ollut ammatillista koulutusta. Tutkimukseen osallistuneissa perheissä oli keskimäärin 2 lasta (M = 2.26, SD = 1,24).

3.2 Mittarit

3.2.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot ja masentuneisuus

Vanhempien kausaaliattribuutioita arvioitiin kyselylomakkeella (Rytönen, Aunola & Nurmi, 2005b), joka muodostui kahdeksasta kysymyksestä. Kysymyksistä kaksi liittyi lukemisen onnistumistilanteisiin (esim. ”kun lapsi edistyy hyvin lukemisessa, se johtuu ensisijaisesti siitä, että...”) ja kaksi lukemisen epäonnistumistilanteisiin (esim. ”jos lapsi etenee hitaasti lukemisessa, se johtuu ensisijaisesti siitä, että...”) sekä kaksi matematiikan onnistumistilanteisiin (esim. ”kun lapsi edistyy hyvin matematiikassa, se johtuu ensisijaisesti siitä, että...”) ja kaksi matematiikan epäonnistumistilanteisiin (esim. ”jos lapsi ei menesty matematiikassa, se johtuu ensisijaisesti siitä, että...”). Jokaisen kysymyksen kohdalla vanhempia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin kukin annetusta viidestä syystä sopi kuvaamaan ensisijaisesti heidän lastaan. Kyselykaavakkeen syyselityksinä olivat lapsen kyky/kyvyn puute, yritys/yrityksen puute, tehtävien helppous/vaikeus, opettajan apu/avun puute ja vanhempien apu/avun puute. Arviointi toteutettiin viisiportaisella Likert-asteikolla (1= täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä). Koska aiemmassa esitutkimuksessa ’opettajan apu’- ja ’vanhemman apu’-osoiden on havaittu korreloivan korkeasti (Huohvanainen, 2006), nämä attribuutiot yhdistettiin laskemalla vastauksista keskiarvo. Tilastollista analyysia varten kysymysten pohjalta muodostettiin sekä äideille että isille keskiarvosummamuuttujat erikseen onnistumistilanteiden kullekin syyselitykselle (kyky, yritys, tehtävän helppous, opettajan/vanhemman apu) ja erikseen epäonnistumistilanteiden kullekin syyselitykselle (kyvyn puute, yrityksen puute, tehtävien vaikeus, opettajan/vanhemman avun puute). Aineiston jatkokäsittelyn vuoksi summamuuttujissa olleet poikkeavat havainnot (ns. outlierit) muutettiin vastaamaan paremmin muuta jakaumaa. Jakautumaprofiilista (boxplot) nähtiin, mitkä havainnot minkäkin muuttujan kohdalla olivat muusta joukosta selvästi poikkeavia (Metsämuuronen, 2003). Näille poikkeaville arvoille annettiin uudet arvot käyttämällä muun otoksen ääripäiden arvoja. Muuttujan jakautuman seuraavaksi äärimmäinen arvo, joka ei ollut poikkeava, sijoitettiin poikkeavan havainnon kohdalle. Tällöin poikkeava havainto ei enää ollut muusta joukosta selvästi erottuva. Cronbachin alfan mukaiset reliabiliteettikertoimet vaihtelivat välillä .84 ja .95 äideillä ja välillä .89

ja .93 isillä onnistumisen kausaaliattribuutioissa ja välillä .90 ja .97 äideillä ja välillä .91 ja .96 isillä epäonnistumisen kausaaliattribuutioissa.

Vanhempien masentuneisuutta arvioitiin Beckin depressio-mittarista (BDI; Beck ym., 1961) mukaillulla versiolla, joka koostui 10 kysymyksestä (esimerkiksi: ”Olen usein surullinen.” ”Tulevaisuus pelottaa minua.”). Vanhempia pyydettiin vastaamaan kysymyksiin 5-portaisella Likert-asteikolla (1= ei pidä lainkaan paikkaansa, 5= pitää täysin paikkaansa). Tilastollista analyysia varten masentuneisuudesta muodostettiin summamuuttujat kuvaamaan sekä äidin että isän masentuneisuutta. Summamuuttujissa olleet poikkeavat havainnot muutettiin vastaamaan paremmin muuta jakaumaa vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteydessä kuvatulla tavalla. Cronbachin alfan mukainen reliabiliteettikerroin mittarille oli äideillä .79 ja isillä .75.

3.2.2 Päiväkirjamittaus: emootiot

Vanhempien tunteita arvioitiin päivittäisen päiväkirjan yhteydessä. Vanhemmat täyttivät viikon ajan iltaisin ennen nukkumaan menoa kyselylomakkeen, jossa heitä pyydettiin arvioimaan päivän aikana ilmenneitä tunteitaan 12 eri tunnetta kuvaavan väittämän avulla (esim. ”Olin tänään vihainen/ärtynyt.”, ”Olin tänään hermostunut/levoton.”). Väittämiä arvioitiin 5-portaisella Likert-asteikolla (1= en ollenkaan, 5= erittäin paljon). Jokaiselle väitteelle laskettiin jatkokäsittelyä varten keskiarvo viikon ajalta. Keskiarvomuuttujissa olleet poikkeavat havainnot muutettiin vastaamaan paremmin muuta jakaumaa vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteydessä kuvatulla tavalla.

Lisäksi yksittäisten tunnetilojen tiivistämiseksi laajemmiksi kokonaisuuksiksi tehtiin keskiarvomuuttujille eksploratiivinen faktorianalyysi. Tätä varten suoritettiin principal-axis faktorianalyysi (PAF) oblimin-rotatiolla kaikille 12 emootiolle. Äitien osalta päädyttiin kahden faktorin ratkaisuun, koska se oli sisällöllisesti tulkinnallisempi kuin kolmen faktorin ratkaisu ja lisäksi yhdenmukainen isille saadun ratkaisun kanssa. Faktorien lataukset ja kommunaliteetit on esitetty taulukossa 1. Väsynyt -emootio poistettiin, koska sen kommunaliteetti oli heikko, eikä se sopinut sisällöllisesti faktoreihin yhtä hyvin kuin muut emootiot. Latausten perusteella muodostettiin negatiivisten (1, 2, 3, 5, 7, 8 ja 10) ja positiivisten (4, 6 ja 9)

emootioiden faktorit. Cronbachin alfan mukaiset reliabiliteetit negatiivisille emootioille olivat äideille .86 ja isillä .90 sekä positiivisille emootioille äideille .61 ja isille .79. Faktoreiden väliset korrelaatiot olivat sekä äideillä että isillä -.21. Tämä tukee käsitystä siitä, että emootiot mittaavat kahta erillistä emootiokokonaisuutta. Tutkimuksessa tarkastellaan pääasiassa näitä faktorianalyysin perusteella muodostettuja negatiivisia ja positiivisia emootioita. Lisäksi 12 yksittäisestä emootiosta tarkastellaan Weinerin teorian (1985, 1986a) mukaisesti vihan ja kiitollisuuden tunteiden yhteyttä kausaaliattribuutioihin.

TAULUKKO 1. Faktorien latauspistemäärät vanhempien kokemille päivittäisille emootioille.

Emootiot	Äidit			Isät		
	Negatiiviset Emootiot	Positiiviset Emootiot	h ²	Negatiiviset Emootiot	Positiiviset Emootiot	h ²
1. Vihainen/ärtynyt	0.75		0.52	0.73		0.55
2. Hermostunut/ levoton	0.82		0.70	0.83		0.70
3. Koin syyllisyyttä	0.76		0.55	0.73		0.55
4. Iloinen/onnellinen/ innostunut		0.69	0.66		0.76	0.66
5. Turhautunut	0.74		0.56	0.75		0.56
6. Ylpeä		0.75	0.53		0.72	0.53
7. Surullinen/ alakuloinen	0.88		0.81	0.89		0.81
8. Ahdistunut	0.78		0.65	0.80		0.65
9. Kiitollinen		0.87	0.77		0.87	0.77
10. Nolostunut/ häpeissäni	0.59		0.35	0.59		0.35
11. Väsynyt			0.18			0.18

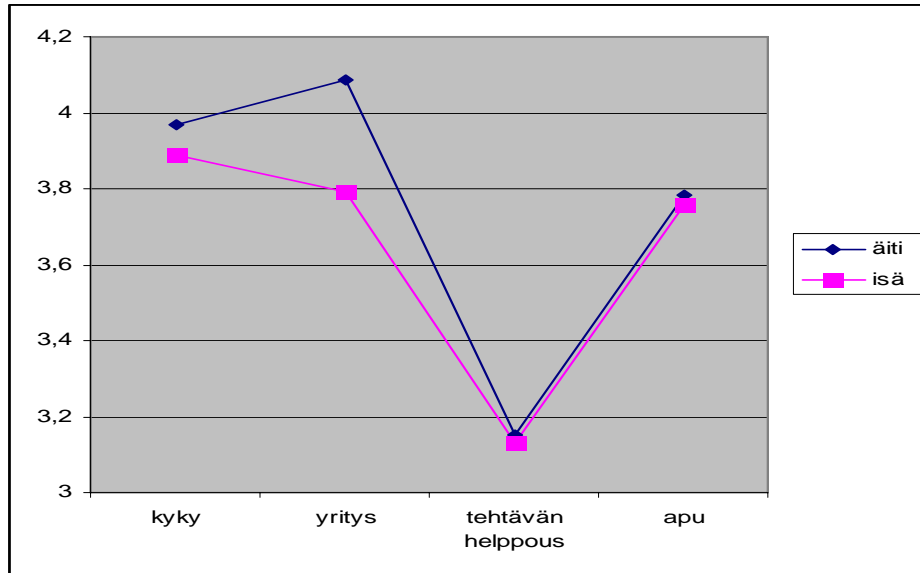
4. TULOKSET

4.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot

Vanhempien lastensa onnistumisille ja epäonnistumisille antamien syyselitysten keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (kh) on esitetty Taulukossa 2. Onnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden keskiarvot on esitetty graafisesti kuviossa 3.

TAULUKKO 2. Vanhempien kausaaliattribuutioiden keskiarvot ja keskihajonnat.

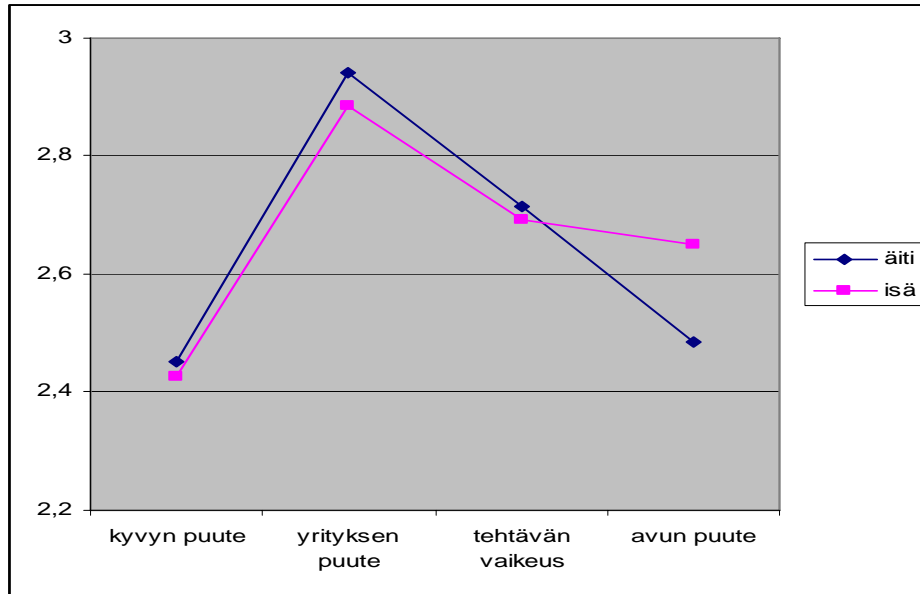
	Äidit		Isät	
	Ka	Kh	Ka	Kh
Onnistumistilanne				
Kyky	3.96	0.80	3.88	0.68
Yritys	4.08	0.56	3.79	0.76
Tehtävä	3.15	0.97	3.12	0.86
Apu	3.78	0.86	3.75	0.65
Epäonnistumistilanne				
Kyky	2.45	1.07	2.42	0.97
Yritys	2.94	1.07	2.88	0.92
Tehtävä	2.71	0.88	2.69	0.82
Apu	2.48	1.08	2.64	0.95

KUVIO 3. Vanhempien kausaaliattribuutiot lasten koulusuoriutumiseen liittyvissä onnistumistilanteissa.

Syyselitysten tyypillisyyttä ja epätyypillisyyttä tarkasteltiin riippuvien otosten t-testillä. Vertailtaessa kutakin onnistumistilanteen syyselitystä toisiinsa havaittiin, että äidit selittivät lasten onnistumista tyypillisemmin yrityksellä ($t(69) = 7.06$; $p < .001$) kyvykkyydellä ($t(69) = 6.31$; $p < .001$) ja opettajan/vanhemman avulla ($t(69) = -4.34$; $p < .001$) kuin tehtävän helppeudella, joka oli epätyypillisin selitys. Lisäksi äidit selittivät onnistumista tyypillisemmin yrityksestä kuin opettajan/vanhemman avusta johtuvaksi ($t(69) = 2.69$; $p < .01$). Yrityksen ja kyvyn välillä ei löydetty tilastollisesti merkitseviä eroja, joten äitien mielestä nämä syyselitykset vaikuttivat keskimääräisesti yhtä paljon lapsen onnistumiseen. Myöskään opettajan/vanhemman avun ja kyvyn välillä ei löydetty tilastollisesti merkitseviä eroja. Samoin isät selittivät lasten onnistumista tyypillisemmin kyvykkyydellä ($t(55) = 5.40$; $p < .001$), yrityksellä ($t(55) = 4.24$; $p < .001$) ja opettajan/vanhemman avulla ($t(55) = -4.30$; $p < .001$) kuin tehtävän helppeudella, joka oli epätyypillisin syyselitys lasten onnistumiselle. Yrityksen, kyvyn ja opettajien/vanhemman avun kesken ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja.

Epäonnistumiseen liittyvien kausaaliattribuutioiden keskiarvot on esitetty graafisesti kuviossa 4.

KUVIO 4. Vanhempien kausaaliattribuutiot lasten kouluuoriotumiseen liittyvissä epäonnistumistilanteissa.

Vertailtaessa kutakin epäonnistumisen kausaaliattribuutiota toisiinsa havaittiin, että äidit selittivät lasten epäonnistumista tyypillisemmin yrityksen kuin kyvyn ($t(68)=-2,76$; $p<.01$) tai avun puutteella ($t(68)= 2,74$; $p<.01$). Yrityksen puutteen ja tehtävän vaikeuden kesken ei löytynyt tilastollisesti merkitsevää eroa. Myöskään kyvyn puutteen, tehtävän vaikeuden ja opettajan/vanhemman avun kesken ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Samoin isät selittivät lasten epäonnistumista tyypillisemmin yrityksen kuin kyvyn puutteella ($t(56)=-3,02$; $p<.01$). Muita tilastollisesti merkitseviä eroja ei löytynyt vertailtaessa isien lastensa epäonnistumistilanteisiin liittämiä syyseilyksiä toisiinsa.

Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita myös siitä, missä määrin syyseilykset ovat erilaisia riippuen vanhemman sukupuolesta. Vanhemman sukupuolen merkitystä tarkasteltiin tekemällä kullekin attribuutiolle riippuvien otosten t-testi. Havaittiin, että äidit käyttivät yritystä useammin kuin isät selittäessään onnistumiseen johtaneita tekijöitä ($t(55)=2,70$; $p<.01$). Muita tilastollisesti merkitseviä eroja äitien ja isien lastensa onnistumiseen ja epäonnistumiseen liittyvien syyseilysten välillä ei havaittu.

4.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja emootioiden väliset yhteydet

Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja emootioiden välisiä yhteyksiä tarkasteltiin korrelaatioiden (Pearsonin korrelaatiokerroin) avulla. Äitien lapsensa onnistumistilanteita koskevat kausaaliattribuutiot ja negatiiviset emootiot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä yhteydessä toisiinsa. Isien lapsensa onnistumistilanteita koskevien kausaaliattribuutioiden ja isien negatiivisten emootioiden korrelaatioita tarkasteltaessa havaittiin, että mitä tyypillisempää isille oli selittää lapsensa onnistumisen johtuvan siitä, että lapsi saa apua, sitä vähemmän isät kokivat negatiivisia emootioita ($r = -.34, p < .05$).

Vanhempien lapsensa onnistumistilanteita koskevat kausaaliattribuutiot ja vanhempien positiiviset emootiot eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toisiinsa.

Vanhempien lapsensa epäonnistumista koskevien kausaaliattribuutioiden ja vanhempien emootioiden väliset korrelaatiot on esitetty taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Vanhempien lapsensa koulusuoriutumisessa epäonnistumista koskevien kausaaliattribuutioiden ja vanhemman negatiivisten ja positiivisten emootioiden väliset korrelaatiot.

	Negatiiviset emootiot		Positiiviset emootiot	
	Äidit	Isät	Äidit	Isät
Kyvyn puute	.09	.25*	-.33**	.17
Yrityksen puute	.35**	.29*	.09	.05
Tehtävän vaikeus	.15	-.02	.05	.33*
Avun puute	.21	.05	.23	.27*

* $p < .05$, ** $p < .01$, kaksisuuntainen testaus

Tulokset osoittivat, että äitien lapsensa epäonnistumiseen liittyvän yritys-attribuution ja äitien negatiivisten emootioiden välillä oli positiivinen yhteys: mitä enemmän äidit ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei yritä tarpeeksi, sitä enemmän negatiivisia emootioita he kokivat. Vastaava korrelaatio löydettiin myös isien osalta: mitä enemmän isät ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui yrityksen puutteesta, sitä enemmän he kokivat negatiivisia emootioita. Lisäksi isien lapsensa epäonnistumiseen liittyvän kyky-attribuution ja isien negatiivisten emootioiden välillä oli positiivinen yhteys: mitä enemmän isät ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui kyvyn puutteesta, sitä enemmän he kokivat negatiivisia emootioita.

Äitien lapsensa epäonnistumiseen liittyvän kyky-attribuution ja positiivisten tunteiden välillä havaittiin negatiivinen korrelaatio: mitä enemmän äidit ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei ole tarpeeksi kyvykäs, sitä vähemmän he kokivat positiivisia emootioita. Isien lapsensa epäonnistumiseen liittyvien tehtävä- ja apu-attribuutioiden ja isien positiivisten emootioiden välillä havaittiin positiivinen yhteys: mitä enemmän isät ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui tehtävän vaikeudesta tai siitä, että lapsi ei saa tarpeeksi apua opettajalta/vanhemmalta, sitä enemmän positiivisia emootioita he kokivat.

4.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja masentuneisuuden väliset yhteydet

Tarkasteltaessa korrelaatioiden (Pearsonin korrelaatiokerroin) avulla vanhempien kausaaliattribuutioiden ja masennuksen välisiä yhteyksiä havaittiin, että äitien masentuneisuus ja syyselitykset eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toisiinsa.

Isien masentuneisuus ja heidän lapsensa onnistumistilanteita koskeva kyky-attribuutio olivat yhteydessä toisiinsa ($r = -.36, p < .05$): mitä masentuneempia isät olivat, sitä epätyypillisempää heille oli selittää onnistumisen johtuvan lapsen kyvykkyydestä.

4.4 Vanhempien masentuneisuuden yhteydet emootioihin

Vanhempien masentuneisuuden ja emootioiden välisiä yhteyksiä tarkasteltiin korrelaatioiden (Pearsonin korrelaatiokerroin) avulla. Vanhempien masentuneisuuden yhteydet heidän kokemiinsa negatiivisiin ja positiivisiin emootioihin on esitetty taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Vanhempien positiivisten ja negatiivisten emootioiden ja masentuneisuuden väliset korrelaatiot.

	Masentuneisuus	
	Äidit	Isät
Negatiiviset emootiot	.45**	.23*
Positiiviset emootiot	-.36**	.10

* $p < .05$, ** $p < .01$, yksisuuntainen testaus

Tulokset osoittavat, että vanhempien masentuneisuus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä heidän negatiivisiin emootioihinsa sekä äideillä että isillä: mitä masentuneempia vanhemmat olivat, sitä enemmän he kokivat negatiivisia emootioita.

Lisäksi äitien masentuneisuus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä heidän positiivisiin emootioihinsa: mitä masentuneempia äidit olivat, sitä vähemmän he kokivat positiivisia emootioita. Isien masentuneisuuden ja positiivisten emootioiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Koska vanhempien masentuneisuuden havaittiin olevan attribuutioista yhteydessä ainoastaan isien onnistumistilanteen kyky-attribuutioon, ja tämä attribuutio ei ollut yhteydessä isien emootioihin, oletusten vastaisesti masentuneisuuden vaikutus emootioihin ei kulkenut kausaaliattribuutioiden kautta.

4.5 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteydet vihan ja kiitollisuuden tunteisiin

Lopuksi haluttiin vielä tarkastella, miten yksittäisistä tunteista vanhempien kokema viha ja kiitollisuus olivat yhteydessä heidän käyttämiinsä kausaaliattribuutioihin. Tarkastelut suoritettiin korrelaatioiden (Pearsonin korrelaatiokerroin) avulla. Tulokset kausaaliattribuutioiden yhteyksistä vihan ja kiitollisuuden tunteisiin on esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Vanhempien kausaaliattribuutioiden ja vihan ja kiitollisuuden tunteiden väliset korrelaatiot.

	Viha		Kiitollisuus	
	Äidit	Isät	Äidit	Isät
<u>Onnistuminen</u>				
Kyky	-.05	-.06	.12	-.04
Yritys	-.09	-.20	.26*	.17
Tehtävä	.05	.10	.10	-.04
Apu	-.22*	-.37**	.16	.19
<u>Epäonnistuminen</u>				
Kyvyn puute	-.09	.27*	-.25*	.18
Yrityksen puute	.32**	.12	.15	-.008
Tehtävän vaikeus	-.02	-.14	-.006	.29*
Avun puute	.07	-.008	-.29**	.24*

* $p < .05$, ** $p < .01$, yksisuuntainen testaus

Tulokset osoittavat, että äitien lapsensa onnistumiseen liittyvän apu-attribuution ja äitien vihan tunteen välillä oli negatiivinen yhteys: mitä enemmän äidit ajattelivat, että lapsen onnistuminen johtui siitä, että lapsi saa apua opettajalta/vanhemmalta, sitä vähemmän vihan tunteita äidit kokivat. Vastaava yhteys havaittiin myös isillä.

Äitien lapsensa epäonnistumiseen liittyvän yritys-attribuution ja äitien vihan tunteen välillä havaittiin positiivinen korrelaatio: mitä enemmän äidit ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui yrityksen puutteesta, sitä enemmän vihaa äidit kokivat. Isien lapsensa epäonnistumiseen liittyvän kyky-attribuution ja isien vihan tunteen välillä havaittiin positiivinen korrelaatio: mitä enemmän isät ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtuu kyvyn puutteesta, sitä enemmän vihaa isät kokivat.

Tarkasteltaessa äitien lapsensa onnistumiseen liittyvien attribuutioiden ja äitien kiitollisuuden tunteen välisiä yhteyksiä havaittiin, että mitä tyypillisempää äideille oli selittää lapsensa onnistumisen johtuvan siitä, että lapsi yrittää kovasti, sitä enemmän kiitollisuutta äidit kokivat. Isien lapsensa onnistumistilanteita koskevat attribuutiot ja isien kokema kiitollisuuden tunne eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toisiinsa.

Äitien lapsensa epäonnistumiseen liittyvien kyky- ja apu-attribuutioiden havaittiin olevan negatiivisesti yhteydessä äitien kokemaan kiitollisuuden tunteeseen: mitä enemmän äidit ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui siitä, että lapsi ei ole tarpeeksi kyvykäs tai lapsi ei saa tarpeeksi apua opettajalta/vanhemmalta, sitä vähemmän kiitollisuuden tunnetta he kokivat. Isien lapsensa epäonnistumiseen liittyvien tehtävä- ja apu-attribuutioiden ja isien kiitollisuuden tunteen välillä oli positiivinen yhteys: mitä enemmän isät ajattelivat, että lapsen epäonnistuminen johtui tehtävän vaikeudesta tai siitä, että lapsi ei saa tarpeeksi apua opettajalta/vanhemmalta, sitä enemmän kiitollisuuden tunnetta he kokivat.

5. POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ensimmäistä luokkaa käyvien lasten vanhempien tyypillisimpiä ja epätyypillisimpiä kausaaliattribuutioita lasten kouluasuoriutumiseen liittyvissä onnistumis- ja epäonnistumistilanteissa sekä sitä, miten nämä syyselitykset eroavat äideillä ja isillä. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita myös siitä, miten vanhempien kausaaliattribuutiot, emootiot ja masentuneisuus olivat yhteydessä keskenään.

5.1 Vanhempien kausaaliattribuutiot

Tulokset osoittivat ensinnäkin, että vanhemmat selittävät lapsensa onnistumista kouluasuorituksissa tyypillisimmin lapsen kyvykkyydestä ja yrityksestä johtuvaksi ja vähiten sillä, että tehtävät ovat helppoja. Vertailtaessa onnistumistilanteen syyselityksiä toisiinsa havaittiin kuitenkin, että äidit ajattelivat kyvyn ja yrityksen vaikuttavan lapsen onnistumiseen keksimääräisesti yhtä paljon, ja lisäksi onnistumisen johtuvan tyypillisimmin yrityksestä kuin opettajan/vanhemman avusta. Isien mielestä kyky, yritys ja opettajan/vanhemman apu vaikuttivat keskimääräisesti yhtä paljon lapsen onnistumiseen. Voi olla, että isät osallistuvat äitejä vähemmän lasten koulutyöskentelyyn, eikä heillä siksi ole yhtä paljon tietoa lapsensa koulutyöskentelystä kuin äideillä. Näin ollen isät eivät tee tai kykene tekemään eroa syyselitysten välillä.

Epäonnistumista vanhemmat selittävät tyypillisemmin sillä, että lapsi ei yritä tarpeeksi ja vähiten sillä, että lapsi ei ole tarpeeksi kyvykäs. Kaiken kaikkiaan vanhempien kausaaliattribuutioita koskevat tulokset olivat johdonmukaisia aikaisempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan vanhemmat selittävät lastensa onnistumisen usein johtuvan lapsen sisäisistä ominaisuuksista (kyky, yritys) (Cashmore & Goodnow, 1986; Holloway & Hess, 1982; Rytönen, ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988) ja epäonnistumisen vähäisestä yrittämisen määrästä (Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988).

Onnistumisen selittäminen lapsen ominaisuuksilla ja epäonnistumisen selittäminen ulkoisilla tekijöillä tukee käsitystä ”minää tukevan attribuutioerheen” olemassaolosta, jonka on ajateltu suojelevan vanhemman myönteistä kuvaa itsestään vanhempana (Dix & Grusec, 1985; Miller, 1995) sekä myös tukevan lapsen

minäkäsitystä itsestään kyvykkäänä (Aunola ym., 2002; Parsons ym., 1982; Rytönen ym., painossa, a;). Tutkijat ovat myös olettaneet, että lapsen epäonnistumisen selittäminen yrityksen puutteella on vanhempien tapa kannustaa lastaan onnistumaan paremmin seuraavalla kerralla (Rytönen ym., 2005a; Yee & Eccles, 1988). Epäonnistumisen selittäminen vähäisellä yrittämisellä onkin todettu parantavan lasten myöhempää koulusuoriutumista (Rytönen, Aunola & Nurmi, painossa, b). Myös onnistumisen selittäminen yrityksellä voi olla vanhemmalta vihje siitä, että lapsi voi itse parhaiten vaikuttaa koulusuoritukseensa.

Tarkasteltaessa äitien ja isien kausaaliattribuutioiden eroavaisuuksia ja samanlaisuuksia havaittiin, että äidit käyttävät yritystä useammin kuin isät selittäessään onnistumiseen johtaneita tekijöitä. Aiemmissä tutkimuksissa äitien on havaittu isiä useammin selittävän lapsensa onnistumisen johtuvan lapsen kyvykkyydestä (Rytönen, ym., 2005a). Kausaaliattribuutioiden taustalla voivat vaikuttaa suomalaisen kulttuurin arvot (Rytönen, 2002). Suomalaisessa kulttuurissa ahkeruutta ja sitkeyttä pidetään yleensä tärkeinä ominaisuuksina. Yrityksen voidaan ajatella kuvastavan lapsen ahkeruutta ja sitkeyttä. Tässä tutkimuksessa äidit ajattelivat kyvyn ja yrityksen vaikuttavan lapsen onnistumiseen yhtä paljon. Onkin mahdollista, että äidit pitävät yritystä merkinä lapsen kyvykkyydestä (Huohvainen, 2006), ja näin ollen pitävät sitä yhtä lailla menestykseen johtavana tekijänä kuin ”luontaista” kyvykkyyttä. Kaiken kaikkiaan attribuointitavat olivat äideillä ja isillä hyvin samanlaisia. Aiemmat tutkimukset tukevat saatuja tuloksia, joiden mukaan vanhempien attribuointitavat ovat ennemminkin samanlaisia kuin erilaisia (Miller, 1995; Rytönen, ym., 2005a).

5.2 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys emootioihin

Vanhempien lapsensa onnistumiseen liittämien kausaaliattribuutioiden ja vanhempien negatiivisten emootioiden ei havaittu olevan äideillä yhteydessä toisiinsa. Isien osalta havaittiin vain, että mitä tyypillisempää isille oli selittää lapsensa onnistumisen johtuvan siitä, että lapsi saa apua, sitä vähemmän isät kokivat negatiivisia emootioita. Kun isä liittyy lapsensa onnistumisen siihen, että lapsi sai apua, voi se heijastaa sitä, että isä pitää itseään vastuullisena lapsensa onnistumisesta. Näin ollen lapsen onnistuminen heijastaa isänkin onnistumista, mikä saattaa liittyä siihen, miksi isä kokee vähemmän negatiivisia tunteita.

Tulokset vanhempien lastensa onnistumistilanteisiin liittyvien kausaaliattribuutioiden yhteyksistä vanhempien kokemiin positiivisiin emootioihin osoittivat, että vanhemman kokemat positiiviset emootiot eivät ole yhteydessä siihen, mistä vanhempi ajattelee lapsensa onnistumisen koulusuoriutumisessa johtuvan. Tulos on johdonmukainen Dixin ym. (1986) havainnon kanssa, jonka mukaan vanhempien syyselitykset lapsensa myönteisestä sosiaalisesta käytöksestä eivät olleet yhteydessä vanhemman kokemiin positiivisiin tunteisiin.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että vanhempien kausaaliattribuutiot lapsensa koulusuoriutumiseen liittyvissä onnistumistilanteissa eivät ole yhteydessä vanhemman kokemiin emootioihin. Tämä voi johtua siitä, että suomalaisessa kasvatuskulttuurissa lapsen onnistumiskokemuksille annetaan usein vähän huomiota, kun taas lapsen tehdessä jotain negatiivista, hän saa moitteita ympäristöltään. Myös suomalaiseen kulttuurin sisältyvä varovaisuus iloita ja tuntea ylpeyttä onnistuessa voi vaikuttaa saatuihin tuloksiin. Positiivisten tunteiden kehittymisen kannalta olisi kuitenkin tärkeää, että lapsi ja vanhempi voisivat jakaa onnistumiskokemuksista onnea, iloa ja riemua. On todennäköistä, että suomalaiseen kulttuuriin rakentunut masennustaipumus siirtyy sukupolvelta toiselle meille tyypillisen niukan positiivisten tunteiden jakamisen kautta (Mäkelä 2003).

Tulokset vanhempien lapsensa koulusuoriutumisessa epäonnistumista koskevien kausaaliattribuutioiden ja vanhempien negatiivisten emootioiden välillä olivat aikaisempien tutkimusten (Chavira ym., 2000; Dix, Ruble & Zambarano 1989; Smith Slep & O’Leary 1998) ja Weinerin (1974) oletuksen mukaisia: mitä enemmän vanhemmat ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei yritä tarpeeksi, sitä enemmän negatiivisia tunteita vanhemmat kokivat. Lisäksi mitä enemmän isät ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan lapsen kyvyn puutteesta, sitä enemmän he kokivat negatiivisia tunteita. Isä voi ajatella, että lapsen kyvyttöisyys heijastaa jotakin isän omasta kyvyttöydestä. Tällöin lapsen epäonnistuessa isä saattaa itsekkin kokea epäonnistuneensa, joka voi liittyä siihen, miksi isä kokee enemmän negatiivisia tunteita. Tämä saattaa selittää myös äitien epäonnistumistilanteisiin liittyvien kausaaliattribuutioiden ja positiivisten emootioiden yhteyttä: mitä enemmän äidit ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei ole kyvykäs, sitä vähemmän positiivisia emootioita he kokivat. Vastaavasti isien kohdalla havaittiin, että mitä enemmän isät ajattelivat lapsen epäonnistumisen johtuvan ulkoisista tekijöistä, sitä enemmän he kokivat positiivisia emootioita. Isä voi esimerkiksi ajatella, että onneksi

lapseni epäonnistuminen ei ainakaan johtunut lapsesta itsestään ja kokea siksi enemmän myönteisiä tunteita. Tai myönteiset tunteet voivat vaikuttaa siihen, että isä ajattelee lapsensa epäonnistumisen johtuvan lapsesta riippumattomista syistä. Tämä vaikuttaa johdonmukaiselta sen arkikäsityksen kanssa, jossa epäonnistumisen ajatellaan johtuvan itsestä riippumattomista syistä, ja koetaan siksi positiivisia tunteita, ”ettei se ainakaan minusta itsestäni johtunut”. Näyttääkin siltä, että vanhemman kokemat positiiviset tunteet liittyvät siihen, ajattelevatko he lapsen epäonnistumisen johtuvan lapsen sisäisistä vai ulkoisista ominaisuuksista. Äidit kokivat sitä vähemmän positiivisia tunteita, mitä enemmän he ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan lapsen sisäisistä tekijöistä (kyvyn puute). Isät taas kokivat sitä enemmän positiivisia tunteita, mitä enemmän he ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan lapseen nähden riippumattomista syistä (tehtävän vaikeus, avun puute).

Negatiivisten ja positiivisten emootioiden lisäksi tutkimuksissa tarkasteltiin kahden yksittäisen tunteen, vihan ja kiitollisuuden, yhteyksiä vanhemman kausaaliattribuutioihin. Tulokset vanhemman vihan tunteen yhteyksistä onnistumistilanteiden kausaaliattribuutioihin osoittivat, että mitä enemmän äidit ja isät ajattelivat lapsen onnistumisen johtuvan siitä, että lapsi saa apua, sitä vähemmän vihan tunteita he kokivat. Epäonnistumistilanteita tarkasteltaessa havaittiin, että mitä tyypillisempää äideille oli selittää lapsensa epäonnistumisen johtuvan yrityksen puutteesta, sitä enemmän he kokivat vihan tunteita. Mitä enemmän isät ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei ole tarpeeksi kyvykäs, sitä enemmän he kokivat vihan tunteita. Vaikka tulosten perusteella vanhemmat tekevät lapsensa myönteisen minäkuvan kannalta suotuisia attribuutioita (lapsen onnistuminen liitetään hänen sisäisiin ominaisuuksiinsa), voivat vanhemman kokemat voimakkaat negatiiviset tunteet haitata lapsen positiivisen minäkuvan kehittymistä. Vanhemman vihan tunteen onkin todettu olevan vahingollista lapsen suotuisan kehityksen kannalta (Cummings, Zahn-Waxler & Radke-Yarrow, 1981; Renk, Phares & Epps, 1999).

Tarkasteltaessa äitien kausaaliattribuutioiden yhteyttä kiitollisuuden tunteeseen havaittiin, että mitä tyypillisempää äideille oli selittää lapsensa onnistuminen johtuvaksi siitä, että lapsi yrittää kovasti, sitä enemmän kiitollisuuden tunnetta he kokivat. Tulos on johdonmukainen Weinerin (1985, 1986a) oletuksen kanssa, jonka mukaan kiitollisuutta toista kohtaan koetaan silloin, kun tekijän toiminta on ollut kontrolloitavissa ja tarkoituksellista, jollaisena yritystä voidaan pitää. Isien lapsensa onnistumistilanteita koskevien kausaaliattribuutioiden ja isien kokeman kiitollisuuden

tunteen ei havaittu olevan yhteydessä toisiinsa. Edelleen tulokset osoittivat, että mitä tyypillisempää äideille oli selittää lapsensa epäonnistumisen johtuvan siitä, että lapsi ei ole tarpeeksi kyvykäs ja siitä, että lapsi ei saa tarpeeksi apua opettajalta/vanhemmalta, sitä vähemmän kiitollisuutta he kokivat. Voi olla, että äidit ajattelevat lapsen kyvykkyyden heijastavan jotain heistä omasta itsestään ja pitävät itseään ja opettajaa vastuullisina lapsensa koulusuoriutumisesta. Lapsen epäonnistuessa, äiti ajattelee sen johtuvan siitä, että lapsi ei saanut tarpeeksi apua tai tukea ympärillä olevilta aikuisilta ja kokee siksi vähemmän kiitollisuutta. Isien osalta havaittiin, että mitä enemmän isät ajattelivat lapsen epäonnistumisen johtuvan ulkoisista tekijöistä, sitä enemmän kiitollisuuden tunnetta he kokivat. Tätä saattaa selittää edellä, positiivisten emootioiden yhteydessä esitetty oletus siitä, että isä saattaa ajatella, että onneksi hänen lapsensa epäonnistuminen ei ainakaan johdu lapsesta itsestään ja kokea siksi enemmän kiitollisuutta. Kiitollisuuden tunteen ja kausaaliattribuutioiden yhteyksiä koskevat tulokset olivat osittain ristiriidassa Weinerin (1985, 1986a) oletuksen kanssa, jonka mukaan kiitollisuutta koetaan ensisijaisesti onnistumistilanteissa. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kiitollisuuden tunne on yhteydessä myös epäonnistumistilanteiden syyselityksiin. Kaiken kaikkiaan vihan ja kiitollisuuden tunteiden yhteydet vanhemman syyselityksiin vaikuttivat samansuuntaisilta kuin negatiivisten ja positiivisten emootioiden yhteydet syyselityksiin.

Tämän tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että lapsen epäonnistumisella koulusuoriutumisessa on onnistumista suurempi vaikutus vanhempien emootioihin. Tulokset eivät kuitenkaan kerro vanhemman kausaaliattribuutioiden yhteyttä arviointihetken emootioihin. Tulosten perusteella ei myöskään voida sanoa sitä, aiheuttivatko attribuutiot emootioita vai emootiot attribuutioita. Tämä on kiinnostanut myös tutkijoita (esim. Goodnow, 1988). Aikaisempien tutkimusten mukaan vanhempien kausaaliattribuutiot saavat aikaan tiettyjä emotionaalisia reaktioita (Dix & Crusec, 1985; Miller, 1995), jotka voivat vaikuttaa siihen, miten vanhempi rohkaisee, tukee ja ohjaa lastansa (Rytkönen, ym., painossa, a). Myös negatiiviset mielialat ja tunnetilat voivat vaikuttaa vanhempien attribuutioihin lapsensa koulusuoriutumisesta. Esimerkiksi Leung ja Smith Slep (2006) olettavat, että vanhemman arviointihetkellä kokema vihan tunne vaikuttaa lapsen vastuullisuutta korostavien attribuutioiden muodostumiseen.

5.3 Vanhempien kausaaliattribuutioiden yhteys masentuneisuuteen

Tarkasteltaessa vanhempien masentuneisuuden yhteyttä vanhempien käyttämiin kausaaliattribuutioihin havaittiin, että äitien masentuneisuus ei ollut yhteydessä heidän käyttämiinsä attribuutioihin. Aikaisempien tutkimusten mukaan masentuneet äidit selittävät tyypillisesti lapsensa käytöksen johtuvan lapsen sisäisistä ja kontrolloitavista (Bolton ym., 2003; Dix & Lochman, 1990; Geller & Johnston, 1995; White & Barrowclough, 1998), globaaleista (Leung & Smith Slep, 2006) sekä pysyvistä (Leung & Smith Slep, 2006; White & Barrowclough, 1998) tekijöistä tai vanhemmasta itsestään (Bolton ym., 2003; Smith Slep & O'leary, 1998; White & Barrowclough, 1998). Ristiriita aikaisempien tutkimusten kanssa saattaa johtua siitä, että aiemmissa tutkimuksissa attribuoinnin kohteena on ollut lapsen negatiivinen sosiaalinen käytös, kun taas tässä tutkimuksessa attribuoinnin kohteena oli lapsen kouluasuoriutuminen.

Toisaalta isien kohdalla havaittiin, että mitä masentuneempia isät olivat, sitä epätyypillisempää heille oli selittää onnistumisen johtuvan lapsen kyvykkyydestä. Aiemmin tällaista ei ole havaittu. Tulos on kuitenkin johdonmukainen niiden tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan masentuneet ihmiset selittävät onnistumistaan tyypillisemmin ulkoisilla kuin sisäisillä tekijöillä (Alloy ym., 2000; Needles & Abramson, 1990; Sweeney ym., 1986). Tulos antaa myös viitteitä siitä, että isien masennus voi vaikuttaa heidän havaintoihinsa lapsen kannalta epäsuotuisasti, vaikka tätä onkin aiemmin epäilty (esim. Luoma, 2004).

Tässä tutkimuksessa vanhemmat ajattelivat lapsensa epäonnistumisen tyypillisesti johtuvan siitä, että lapsi ei yritä tarpeeksi. Opitun avuttomuusteorian mukaan negatiivisten tapahtumien kontrolloimattomuus johtaa masennukseen, koska yksilö uskoo, että hän ei voi tulevaisuudessakaan vaikuttaa tapahtumiin (Abramson, ym., 1978). Vanhemman usko siihen, että lapsen kouluasuoriutuminen johtui lapsen yrittämisen määrästä, voi muodostaa lapselle tunteen siitä, että omaan elämäänsä voi vaikuttaa, joka näin ollen saattaa myöhemmin elämässä suojata masennukseen sairastumiselta. Kaiken kaikkiaan tulokset vanhempien masennuksen vaikutuksista heidän käyttämiinsä syyselityksiin jäivät vähäisiksi. Näyttäisikin siltä, että vanhempien masentuneisuus ei vaikuta heidän syyselityksiinsä lapsensa kouluasuoriutumisesta. Samoin Richters (1992) on todennut, että sille yleiselle käsitykselle, jonka mukaan masentuneilla äideillä on vääristyneet käsitykset lapsensa ongelmista, ei ole löydetty

empiiristä tukea. Masentuneiden ja ei-masentuneiden vanhempien on todettu yhtäläillä yliarvioivan monia lapsen positiivisia käyttäytymispiirteitä (Lovejoy, 1991). Sille havainnoille, että masennus ei välttämättä heikennä vanhempien arviointikykyä, voi olla useita eri selityksiä. Ensinnäkin masentuneet vanhemmat voivat pyrkiä suojelemaan lastaan masennuksensa vaikutuksilta tekemällä lapsen kannalta suotuisia attribuutioita lapsesta kyvykkäänä oppijana. Toiseksi masennus voi liittyä vain yksilön oman käyttäytymisen attribuointiin, eikä näin ollen vaikuta vanhempien syyselityksiin lapsensa onnistumiseen ja epäonnistumiseen johtaneista tekijöistä. Kolmanneksi tässä tutkimuksessa otoksena käytettiin normaaliotoksia eikä diagnosoituja ryhmiä. On mahdollista, että masennus vaikuttaa arviointiin vain, jos kyse on äärimmäisen vakavasta masennuksesta (Richters & Pellegrin, 1989).

5.4 Vanhempien masentuneisuus ja emootiot

Tulokset vanhempien masentuneisuuden yhteydestä vanhempien kokemiin positiivisiin ja negatiivisiin emootioihin osoittivat sekä äitien että isien osalta, että mitä masentuneempia vanhemmat olivat, sitä enemmän he kokivat negatiivisia emootioita. Tulos saa tukea myös aiemmista tutkimuksista, joissa masennukseen on keskeisesti todettu liittyvän negatiivisia tunteita (esim. Watson ym., 1988). Lisäksi äitien havaittiin kokevan myös vähemmän positiivisia emootioita. Isien kohdalla vastaavaa ei havaittu. Vaikka masentuneisuuden vaikutus emootioihin ei kulkenut attribuutioiden kautta, tulokset positiivisten tunteiden ja masentuneisuuden sekä epäonnistumistilanteiden ja attribuutioiden yhteyksistä voivat kertoa jotakin naisten ja miesten, äitien ja isien välisistä eroista masennuksen suhteen. Tämän tutkimuksen mukaan isien masennus ei ollut yhteydessä positiivisiin tunteisiin. Edelleen isät kokivat sitä enemmän positiivisia tunteita, mitä enemmän he ajattelivat lapsensa epäonnistumisen johtuvan ulkoisista tekijöistä. Äitien osalta masentuneisuuteen liittyi vähän positiivisia tunteita ja myös epäonnistumistilanteiden attribuointi oli yhteydessä siihen, että äidit kokivat vähemmän positiivisia tunteita. Voi olla, että isät kykenevät vaikeissakin tilanteissa säilyttämään positiiviset tunteensa. Tämä saattaa liittyä siihen, miksi miehet kokevat ylipäättään naisia vähemmän masennusta (Goldberg, 2006).

5.5. Tutkimuksen rajoitus

Tutkimuksella on muutamia rajoituksia, jotka on syytä huomioida. Ensinnäkin eri menetelmävalinnoilla olisi voitu saada erilaisia tuloksia. Tässä tutkimuksessa kausaaliattribuutioita selvitettiin valmiilla kyselylomakkeella. Russellin (1982) mukaan attribuutiotutkimukset kärsivätkin ”olennaisesta attribuutiotutkimusvirheestä”, joka tarkoittaa, että tutkijat voivat täsmällisesti tulkita yksilön kausaaliattribuutioiden merkitystä. Menetelmän vaara on siinä, että tutkija ja syyselityksiä tekevä henkilö eivät välttämättä ole samaa mieltä kausaaliattribuutioiden merkityksestä. Tarpeellista olisikin tutkia, miten vanhemmat selittävät lastensa koulusuoriutumista avoimessa kyselyssä (ks. Miller, 1995) tai miten syyselitykset näkyvät vanhemman arkipuheessa lapselleen.

Myös masentuneisuutta selvitettiin kyselylomakkeella. Vaikka BDI:tä onkin käytetty menestyksekkäästi monissa tutkimuksissa (Elovainio ym., 2004; Salmela-Aro, Nurmi, Saisto & Halmesmäki, 2001), diagnostisella haastattelulla saatettaisiin saada depressiosta tarkempi kuva. Masennusta sairastavat kokevat hyviä päiviä, jolloin on mahdollista, että heidän masennuksensa ei tule esiin kyselyvastausten kautta. Masennusta sairastavalle masennuskyselyt voivat myös olla liian tuttuja, jolloin olisi parempi, jos siitä kysyttäisiin suoraan.

Toiseksi poikkileikkauksella toteutettu kyselytutkimuksen perusteella ei voida tehdä päätelmiä syistä ja seurauksista. Tulokset kertovat vain ilmiöiden välisistä yhteyksistä.

5.6 Johtopäätöksiä

Huolimatta tutkimuksen rajoituksista, vanhempien ajattelutapojen tutkimus on tärkeää. Vanhempien kausaaliattribuutiot lapsensa koulusuoriutumiseen johtaneista tekijöistä ovat keskeisiä lapsen myöhemmän koulumenestyksen (Rytkönen ym., painossa, a) ja oletettavasti myös lapsen oppijaminäkuvan kannalta, ja siksi niihin tulisi kiinnittää huomiota. Attribuutioiden yhteys erityisesti negatiivisiin tunteisiin on tärkeää tunnistaa siksi, että ne voivat vaikuttaa vanhemmuuteen aikaansaamalla vanhemmassa aggressiivisiä käyttäytymisreaktioita (ks. Chavira ym., 2000). Jatkotutkimuksissa pitäisi selvittää vanhempien syyselitysten pitkäaikaisia vaikutuksia vanhemman ja lapsen hyvinvointiin sekä vanhemman syyselitysten ja emootioiden vaikutuksia lapsen

oppijaminäkuvaan. Lisäksi tulisi selvittää arviointihetken emootioita samanaikaisesti kausaaliattribuutioiden kanssa, jotta voitaisiin päätellä aiheuttavatko attribuutiot emootioita vai emootiot attribuutioita.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että vanhempi pitää lastaan kyvykkäänä ja yritteliäänä kouluasuorituksissa. Tällä vanhempi pyrkii todennäköisesti vaikuttamaan siihen, että lapselle muodostuu itsestään myönteinen kuva oppijana. Tulokset osoittivat myös, että attribuointitavat ovat melko samanlaisia äideillä ja isillä. Edelleen tulokset tukevat käsitystä siitä, että attribuutiot ja emootiot ovat yhteydessä toisiinsa erityisesti lapsen kouluasuorutumisessa epäonnistumista koskevissa tilanteissa. Vaikka masennus oli yhteydessä sekä äideillä että isillä negatiivisiin emootioihin, attribuutioiden ja masentuneisuuden yhteyksiä koskevat tulokset jäivät vähäisiksi. Näin ollen vanhemman masentuneisuus ei yleisen käsityksen mukaan aina muuta vanhemman arvioita lapsestaan negatiivisemmiksi, vaan vanhempi voi myös pyrkiä suojelemaan lastaan psyykkisiltä ongelmiltaan ja tekemään realistisempia arvioita lapsestaan.

LÄHTEET

- Abramson, L. Y., Alloy, L. B., & Metalsky G. I. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, 1989, vol.69, no 2, 358-372.
- Abramson, L. Y., Seligman, M. E. P., & Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87, 49-74.
- Alloy, L. B., Whitehouse, W. G., Robinson, M. S., Lapkin, J. B., Abramson, L. Y., Hogan, M. E., Rose D. T., & Kim, R. S. (2000). The Temple-Wisconsin cognitive vulnerability to depression project: lifetime history of Axis I psychopathology in individuals at high and low cognitive risk for depression. *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 109, no. 3, 403-418.
- Anderson, C. A. (1983). The causal structure of situations: The generation of plausible causal attributions as a function of type of event situations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19, 185-203.
- Aunola, K. & Nurmi, J.-E. (2006). Vanhemmat, opettajat ja lapsen oppiminen. Meneillään oleva tutkimushanke. Jyväskylän Yliopisto.
- Aunola, K., Nurmi, J.-E., Niemi, P., Lerkkanen, M.-K., & Rasku-Puttonen, H. (2002). Developmental dynamics of achievement strategies, reading performance, and parental beliefs. *Reading Research Quarterly*, 37(3), 310-327.
- Bar-Tal, D., & Guttman, J. (1981). A comparison of teachers', pupils' and parents' attributions regarding pupils' academic achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 51, 301-311.
- Beck, A. T. (1963). Thinking and depression: 1. Idiosyncratic content and cognitive distortions. *Archives of General Psychiatry*, 9, 324-333.
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, experimental and theoretical aspects*. New York: Harper & Row.
- Beck, A. T. (1979). *Cognitive therapy and emotional disorders*. New York: Times Mirror.
- Beck, A. T. (1987). Cognitive model of depression. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 1, 5-37.

- Beck, A. T. (2002). Cognitive models of depression. Teoksessa R.L. Leahy & E.T. Dowd (toim.), *Clinical advances in cognitive psychotherapy*, (s. 29-61). New York: Springer Publishing Company, Inc.
- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelsohn, M., Mock, L., & Erbaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571.
- Bolton, C., Calam, R., Barrowclough, C., Peters, S., Roberts, J., Wearden, A., Morris, J. (2003). Expressed emotion, attributions and depression in mothers of children with problem behaviour. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(2), 242-254.
- Boyle, M. H., & Pickles, A.R. (1997). Maternal depressive symptoms and ratings of emotional disorders symptoms in children and adolescent. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 981-992.
- Brewin, C. R. (1985). Depression and causal attributions: What is their relation? *Psychological Bulletin*, 98(2), 297-309.
- Brown, J. D., & Siegel, J. M. (1988). Attributions for negative life events and depression: The role of perceived control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(2), 316-322.
- Cashmore, J. A., & Goodnow, J. J. (1986). Parents-child agreement on attributional beliefs. *International Journal of Behavioral Development*, 9, 191-204.
- Chavira, V., López, S. R., Blacher, J., & Shapiro, J. (2000). Latina mothers' attributions, emotions, and reactions to the problem behaviours of their children with developmental disabilities. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(2), 245-252.
- Coyne, J. C., Aldwin, C., & Lazarus, R. S. (1981). Depression and coping in stressful episodes. *Journal of Abnormal Psychology*, Vol 90(5), 439-447.
- Coyne, J. C., & Gotlib, I. H. (1983). The role of cognition in depression: A critical appraisal. *Psychological Bulletin*, 94(3), 472-505.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (1994). Maternal depression and child development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 73-112.
- Cummings, E. M., Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1981). Young children's responses to expressions of anger and affection by others in the family. *Child Development*, 52(4), 1274-1282.

- Depressio: tunnistaminen ja hoito (1995). Suomen Akatemia. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. Helsinki: Painatuskeskus.
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3-25.
- Dix, T. & Grusec, J. (1985). Parent attributions processes in the socialization of children. Teoksessa I.E Sigel (toim.), *Parental belief systems. The psychological consequences for children* (s. 201-233). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dix, T., & Lochman, J. E. (1990). Social cognition and negative reactions to children: A comparison of mothers of aggressive and non-aggressive boys. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9, 418-438.
- Dix, T., & Reinhold, D. P. (1991). Chronic and temporary influences on mothers' attributions for children disobedience. *Merrill-Palmer Quarterly*, 37, 251-271.
- Dix, T., Reinhold, D., & Zambrano, R. (1990). Mothers' judgment in moments of anger. *Merrill-Palmer Quarterly*, 36, 465-486.
- Dix, T., Ruble, D. N., Grusec, J. E., & Nixon, S. (1986). Social cognition in parents: Inferential and affective reactions to children of three age levels. *Child Development*, 57(4), 879-894.
- Dix, T., Ruble, D. N., & Zambarano, R. J. (1989). Mothers' implicit theories of discipline: Child effects, parent effects, and the attribution process. *Child Development*, 60(6), 1373-1391.
- Elovainio, M., Kivimäki, M., Puttonen, S., Heponiemi, T., Pulkki, L., & Keltikangas-Järvinen, L. (2004). Temperament and depressive symptoms: A population-based longitudinal study on cloning's psychobiological temperament model. *Journal of Affective Disorders*, 83(2), 227-232.
- Fiske, S. & Taylor, S. (1991). *Social Cognition*, 2. painos. New York: Random House.
- Forehand, R., McCombs, A., & Brody, G. H. (1987). The relationship between parental depressive mood states and child functioning. *Advances in Behaviour Research & Therapy*, 9(1), 1-20.
- Forgas, J. P. (1994). Sad and guilty? Affective influences on the explanation of conflict in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1), 56-68.

- Frijda, N. H. (1986). *The emotions*. New York, NY, Paris, USFrance: Cambridge University Press; Editions de la Maison des Sciences de l'Homme.
- Frome, P. M., & Eccles, J. S. (1998). Parents' influence on children's achievement-related perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 435-452.
- Geller, J., & Johnston, C. (1995). Depressed mood and child conduct problems: Relationships to mothers' attributions for their own and their children's experiences. *Child & Family Behavior Therapy*, 17(2), 19-34.
- Goldberg, D. (2006). The aetiology of depression. *Psychological Medicine*, 36(10), 1341-1347.
- Goodman, S. H., Brogan D., Lynch, M. E., & Fielding, B. (1993). Social and emotional competence in children of depressed mothers. *Child Development*, 64, 516-531.
- Goodnow, J. J. (1988). Parents' ideas, actions, and feelings: Models and methods from developmental and social psychology. *Child development*, 59(2), 286-320.
- Hay, D. F., Sharp, D., Pawlby, S., Schmücker, G., Mills, A., Allen, H., & Kumar, R. (1999). Parents' judgements about young children's problems: Why mothers and fathers may disagree yet still predict later outcomes. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 1249-1258
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
- Holloway, S. D., & Hess, R. D. (1982). Causal explanations for school performance: contrasts between mothers and children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 3, 319-327.
- Holloway, S. D., & Hess, R. D. (1985). Mothers' and teachers' attributions about children's mathematics performance. Teoksessa I.E Sigel (toim.), *Parental belief systems. The psychological Consequences for Children* (s. 177-199). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Huohvainen, A. (2006). Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevien kausaaliattributioiden arviointilomakkeen toimivuuden tarkastelu. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu –tutkielma.
- Kuiper, N. A. (1978). Depression and causal attributions for success and failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(3), 236-246.
- Lazarus, R. S (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.

- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Leung, D. W., & Smith Slep, A. M. (2006). Predicting inept discipline: The role of parental depressive symptoms, anger, and attributions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*(3), 524-534.
- Lewinsohn, P. M., Steinmetz, J. L., Larson, D. W., & Franklin, J. (1981). Depression-related cognitions: Antecedent or consequence? *Journal of Abnormal Psychology, 90*(3), 213-219.
- Lindeman, M. (1995). Henkilöhavainnoinnin harhat psykologin työssä. Teoksessa K. Räikkönen & J.-E. Nurmi (toim.), *Persoonallisuus, terveys ja hyvinvointi* (s. 132-147) . Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- Lovejoy, M. C. (1991). Maternal depression: Effects on social cognition and behavior in parent-child interactions. *Journal of Abnormal Child Psychology, 19*(6), 693-706.
- Luoma, I. (2004). *From pregnancy to middle childhood: What predicts a child socio-emotional well being?* Tampere: Tampere University Press.
- Mash, E. J., & Johnston, C. (1990). Determinants of parenting stress: Illustrations from families of hyperactive children and families of physically abused children. *Journal of Clinical Child Psychology, 19*(4), 313-328.
- McLennan, J. D., Kotelchuck, M., & Hyunsan, C. (2001). Prevalence, persistence, and correlates of depressive symptoms in a national sample of mothers of toddlers. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 40*, 1316-1323.
- Metsämuuronen, J. (2003). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä, 2. painos*. Jyväskylä: Gummerus.
- Miller, S. A. (1995). Parents' attributions for their children's behavior. *Child Development, 66*(6), 1557-1584.
- Mäkelä, J. (2003). Piirteitä aivojen varhaisesta kehityksestä. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala ja T. Tamminen (toim.), *Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus* (s. 107-124). Juva: Ws Bookwell Oy.
- Needles, D. J., & Abramson, L. Y. (1990). Positive life events, attributional style, and hopefulness: Testing a model of recovery from depression. *Journal of Abnormal Psychology, 99*(2), 156-165.

- Nurmi, J.-E., Eronen, S., & Salmela-Aro, K. (1995). Ajattelu- ja tulkintastrategiat ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa K. Räikkönen & J.-E. Nurmi (toim.), *Persoonallisuus, terveys ja hyvinvointi* (s. 104-117). Helsinki: Suomen psykologinen seura.
- O'Hara, M. W., Neunaber, D. J., & Zekoski, E. M. (1984). Perspective study of postpartum depression: prevalence, course, and predictive factors. *Journal of Abnormal Psychology*, 93, 158-171.
- O'Sullivan, J. T., & Howe, M. L. (1996). Causal attributions and reading achievement: Individual differences in low-income families. *Contemporary Educational Psychology*, 21(4), 363-387.
- Parsons, J. E., Adler, T. F., & Kaczala, C. M. (1982). Socialization of achievement attitudes and beliefs: Parental influences. *Child Development*, 53(2), 310-321.
- Radke-Yarrow, M. (1990). Family environments of depressed and well parents and their children: Issues of research methods. Teoksessa G.R. Patterson (toim.), *Depression and aggression in family interaction* (s. 169-184). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Randazzo, K. V. D., Landsverk, J., & Ganger, W. (2003). Three informants' reports of child behavior: parents, teachers, and foster parents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42, 1343-1350.
- Richters, J. E. (1992). Depressed mothers as informants about their children: A critical review of the evidence for distortion. *Psychological Bulletin*, 112(3), 485-499.
- Richters, J., & Pellegrini, D. S. (1989). Depressed mothers' judgments about their children: An examination of the depression-distortion hypothesis. *Child Development*, 60(5), 1068-1075.
- Renk, K., Phares, V., & Epps, J. (1999). The relationship between parental anger and behavior problems in children and adolescents. *Journal of Family Psychology*, 13(2), 209-227.
- Robins, C. J. (1988). Attributions and depression: Why is the literature so inconsistent? *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 880-889.
- Rosenberg, E. L. (1998). Levels of analysis and the organization of affect. *Review of General Psychology*, 2(3), 247-270.

- Russell, D. (1982). The causal dimension scale: A measure of how individuals perceive causes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(6), 1137-1145.
- Russell, J. A., & Feldman Barrett, L. (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion: Dissecting the elephant. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 805-819.
- Rytkönen, K. (2002). Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutiot lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun: muutos, pysyvyys ja taustalla vaikuttavat tekijät. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu –tutkielma.
- Rytkönen, K., Aunola, K. & Nurmi, J.-E. (2005a). Parents' causal attributions concerning their childrens' school achievement: A longitudinal study. *Merrill-Palmer Quarterly*, 51 (4), 528-556.
- Rytkönen, K., Aunola, K., & Nurmi J.-E. (2005b). *Vanhempien kausaaliattribuutioiden arviointilomake*. Jyväskylän yliopisto.
- Rytkönen, K., Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (painossa, a). Children's school performance and their parents' causal attributions to ability and effort: A longitudinal study. *Journal of Applied Developmental Psychology*.
- Rytkönen, K., Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (painossa, b). Do parents' causal attributions predict accuracy or bias in their children's self-concept of math ability? A longitudinal study. *Educational Psychology*.
- Salmela-Aro, K., Nurmi, J.-E., Saisto, T., & Halmesmäki, E. (2001). Goal reconstruction and depressive symptoms during the transition to motherhood: Evidence from two cross-lagged longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(6), 1144-1159.
- Seligman, M. E., Abramson, L. Y., Semmel, A., & von Baeyer, C. (1979). Depressive attributional style. *Journal of Abnormal Psychology*, 88(3), 242-247.
- Smith Slep, A. M., & O'Leary, S. G. (1998). The effects of maternal attributions on parenting: An experimental analysis. *Journal of Family Psychology*, 12(2), 234-243.
- Solomon, R. C. (2004). The philosophy of emotions. Teoksessa M. Lewis & J.M. Haviland-Jones (toim.), *Handbook of emotions*, 2. painos (s. 3-15). New York: The Guilford Press.
- Sutton, R. E., & Wheatley, K. F. (2003). Teachers' emotions and teaching: A review of the literature and directions for future research. *Educational Psychology Review*, 15(4), 327-358.

- Sweeney, P. D., Anderson, K., & Bailey, S. (1986). Attributional style in depression: A meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 974-991.
- Taylor, S. E., & Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193-210.
- Tyson, P., & Tyson, R. L. (1990). *Psychoanalytic theories of development: An integration*. New York: Yale University Press.
- Wall, T. N., & Hayes, J. A. (2000). Depressed clients' attributions of responsibility for the causes of and solutions to their problems. *Journal of Counseling & Development*, 78(1), 81-86.
- Watson, D., Clark, L. A., & Carey, G. (1988). Positive and negative affectivity and their relation to anxiety and depressive disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 97(3), 346-353.
- Webster-Stratton, C. (1988). Mothers' and fathers' perceptions of child deviance: roles of parent and child behaviors and parent adjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 909-915.
- Weiner, B. (1974). *Achievement motivation and attribution theory*. Morristown, NJ: General Learning Press.
- Weiner, B. (1979). A theory of motivation for some classroom experiences. *Journal of Educational Psychology*, 71(1), 3-25.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573.
- Weiner, B. (1986a). *An attributional theory of of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag.
- Weiner, B. (1986b). Attribution, emotion, and action. In R. M. Sorrentino, & E. T. Higgins (toim.), *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior*, (s. 281-312). New York: Guilford Press.
- Weiner, B. (1994). Integrating social and personal theories of achievement striving. *Review of Educational Research*, 64(4), 557-573.
- Weiner, B. (2000). Intrapersonal and interpersonal theories of motivation from an attributional perspective. *Educational Psychology Review*, 12(1), 1-14.
- White, C., & Barrowclough, C. (1998). Depressed and non-depressed mothers with problematic preschoolers: Attributions for child behaviours. *British Journal of Clinical Psychology*, 37(4), 385-398.

Yee, D. K., & Eccles, J. S. (1988). Parent perceptions and attributions for children's math achievement. *Sex Roles*, 19(5), 317-333.